Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ŠT. 14. ● 8. APRILA 1955 ● LETO XIV ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

S I. republiške konference Zveze sindikatov Slovenije

DESET LET BOJA

za socializem, gospodarski in splošni napredek

V nedeljo, dne 3. aprila, so se sestali v Ljubljani delegati članstva sindikalnih sveto Slovenije, da izvolijo tovariše, ki jih bodo zastopali na III. kongresu Zveze sindikatov Jugoslavije. Delegati so v svoji sredi navdušeno pozdravili sekretarja ZKS in predsednika Ljudske skupščine LRS tovariša Miha Marinka. Po poročilu tajnika RZ ZSS tov. Mavricija Borca se je razvila razprava, pri kateri je dal dragocen prispevek tudi tov. Miha Marinko. Njegov govor, v katerem je obrazložil naš notranji položaj in odprl jasne poglede na bodoče naloge, bomo v celoti objavili v prihodnji številki.

Prva konferenca Zveze sindikato v Slovenije, na kateri so bili izvoljeni delegati za III. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije, je bila v času, ko se delovni ljudje naše socialistične domovine pripravljajo, da kar najsvečanejše proslave deseto obletnico svoje narodne in socialne osvoboditve. Deset let ni dolga doba. Toda v tem obdobju našega vsestranskega napredka, osvobajanja gospodarske in kulturne zaostalosti ter rasti novih socialističnih odnosov, je osredotočeno tolikšno bogastvo doživetij, borb in zmag, ustvarjalne iniciative, tolikšno prizadevanje za uveljavitev človečanskih odnosov med ljudmi in narodi, kot doslej ni zaslediti v zgodovini naših in drugih narodov.

Tajnik Republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Mavricij Borc je poročal o delu sindikatov v preteklih desetih letih

Uspehi, doseženi v zadnjih desetih letih, pa niso nastali sami po sebi. Oni so plod dolgotrajnih in nepomirljivih bojev delavskega razreda za socialistične ideale. Ti boji sežejo daleč nazaj in so se še posebno zaostrili v monarhofašistični Jugoslaviji, kjer so vladajoči protiljudski meščanski režimi do skrajnosti izkoriščali delavski razred, zaterali vsako napredno misel, najboljše delavske sinove - komuniste preganjali in jih poizkušali fizično iztrebiti. Vladajoči režimi so si z vsemi človeškimi in nečloveškimi načini prizadevali razbiti enotnost delavskega razreda, razpuščali in preganjali so vsako napredno revolucionarno sindikalno gibanje in ustanavljali svoje režimske, verske, fašistične sindikate, samo da bi oslabili udarno delavsko pest.

Toda zaman. Delavski razred je pod vodstvom svojih najboljših tovarišev - komunistov utrjeval svojo borbeno enotnost v neprestanih spopadih z meščanstvom. Boril se je v stavkah, mezdnih gibanjih in političnih demonstracijah ter se v najtežjem, usodnem trenutku, ko nam je grozilo popolno nacionalno uničenje, odločno zoperstavil fašističnemu okupatorju in domačim izdajalcem.

Delovni ljudje, izdani in ponižani, so se tedaj strnili okrog delavskega razreda in njegovega vodstva in z neuničljivo silo bratstva in enotnosti tolkli neprimerno močnejšega sovražnika in zmagali — osvobodili sebe in svojo domovino.

S tem smo si ustvarili vse pogoje za nesluten napredek na vseh področjih našega življenja, za napredek zadnjih desetih let. Velikanski uspehi, doseženi v tem obdobju, so nam še mnogo bolj jasni, če se spomnimo strašne industrijske in kulturne zaostalosti predvojne Jugoslavije. 51.39 odst. vseh proizvodnhi kapacitet je bilo v lasti tujcev. V letu 1936 je bilo v vsej Jugoslaviji le 520.980 zaposlenih, a v istem času 491.000 nezaposlenih delavcev. V Sloveniji je število delavcev od leta 1923 do 1939, to je v 16 letih, poraslo le za 25.096. V času, ko je v Jugoslaviji nad 400.000 delavcev zaman iskalo dela, je čez 140.000 tujcev zasedalo vodeče položaje v našem gospodarstvu in materialno naše delovne ljudi ter izcejalo iz njih zadnje srage.

Z osvoboditvijo smo pregnali izkoriščevalce s svojih položajev. Proizvodna sredstva so postala družbena. Toda poleg tega, da so ta podedovana proizvodna sredstva bila stara in zaostala, so bila tudi v veliki meri za časa vojne razdejana.

Le poglejmo:

Kemična industrija je bila uničena 57 %, metalurška in kovinska industrija 59 %, električna 30 %, prehrambena 22 % itd. Od skupno 223 rudnikov je bilo delno ali popolnoma poškodovanih 151. V Sloveniji smo po osvoboditvi našli za promet sposobnih le pet lokomotiv. Uničenih je bilo 61 % vseh železniških tirov. Porušenih 191 mostov... In koliko človeških žrtev... Pa kdo bi mogel vse to našteti. Če si pri kličemo v spomin vse to in primerjamo s tem, kar smo v teh desetih letih ustvarili, zgradili, smo resnično lahko ponosni. Ponosni, ker so doseženi uspehi plod prizadevanj vseh naših delovnih ljudi, ki se v svobodni domovini svobodno združujejo v svoje organizacije, da bi v njih in z njih pomočjo pospešili socialistično rast — boljše in srečnejše življenje.

Delavski razred naše domovine je tik pred osvoboditvijo obnovil svoje enotno sindikalno gibanje. V svoji desetletni dejavnosti so delavski sindikati vse svoje stremljenje usmerili napredku svoje domovine, in prevzemajo nase mnoge odgovorne naloge, ki jim jih zaupa naša družbena skupnost. Obnova, zagotovitev prehrane delavstva, proizvodna posvetovanja, prostovoljno delo, delovna tekmovanja, udarništvo, racionalizatorstvo in novatorstvo, sodelovanje pri graditvi naše zakonodaje, tehnična, zdravstvena in pravna zaščita, socialo zavarovanje, borba proti špekulaciji in birokratskim pojavom, uresničevanje socialističnih načel nagrajevanja, pomoč članstvu, dopusti, počitniški domovi, izobraževanje in kulturnoprosvetna dejavnost. utrjevanje in razvijanje delavskega in družbenega upravljanja, ta in še mnoga področja so bila in so še torišče sindikalne dejavnosti. Delo, ki je bilo v tem obdobju opravljeno, je ogromno in ga ni mogoče povsem oceniti. Eno je gotovo. Vsi napori in stremljenja sindikalnih organizacij so imela en sam cilj: pripomoči k vse hitrejšemu napredku naše domovine.

V tej silno pestri, vsestranski dejavnosti, v vsakodnevnih spopadih novega z ostanki starega, so rasli in rastejo delovni ljudje v vse boljše gospodarje in upravljalce našega gospodarstva in drugih torišč našega življenja. To pa je tudi najdragocenejše, kar sindikati lahko kot resnična šola socializma in šola gospodarjenja dajo svoji delavski domovini.

Na prvo republiško konferenco sindikatov Slovenije je prišel tudi sekretar Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije in predsednik Ljudske skupščine LRS tovariš Miha Marinko in povedal zbranim odbornikom polno bogatih misli

Red bodo napravili

Jesenice so bile in so še danes med najdražjimi mesti v državi. To zato, ker trgovska mreža ni dovolj prizadevna. Tako se čestokrat dogodi, da zmanjka mleka, maščob, sočivja, povrtnine, zelenjave in drugih nujno potrebnih življenjskih potrebščin. To seveda vrši pritisk na cene, toda ne na nižje temveč na višje. Pri kovinarjih, pri delavcih nasploh pa ni časa in niti denarja na pretek, da bi morali vse to, kar potrebujejo za življenje iskati kje v oddaljenih krajih.

O vsem tem je bilo na Jesenicah že veliko razpravljanja. Toda trgovska mreža niti gostinstvo ne kažeta nobene volje, da bi poizkušala popraviti tako stanje. Nasprotno iz dneva v dan dražijo prehrano. Kaj ni to kot v posmeh delovnemu človeku: čim se je izvedelo, da bodo kvalificirani železarji dobili večje plače po novem tarifnem pravilniku, so trgovci takoj dvignili cene vsem živilom, čeprav teh plač še prejeli niso!

Kovinarji so sklenili, da bodo temu napravili konec. Centralni DS Železarne je skupaj z upravnim odborom in obratnimi DS začel realno razmišljati o ustanovitvi lastnega trgovskega podjetja. Člani kolektiva, posebno pa njihove gospodinje so z velikim zadovoljstvom pozdravili to zamisel in pričakujejo, da bo KAŠTA na Jesenicah prav kmalu obnovljena v vsesplošno korist kovinarskega mesta. V novi trgovini bodo delovni ljudje vsaj kulturno in ceneno postreženi.

KRUHA BO VEČ

če bomo obdelali vso orno zemljo in iz nje iztisnili čimveč plodov

Sedaj je pred durmi setev in zato ne bo odveč, če se pomenimo o kmetijski proizvodnji. Nekateri bodo seveda dejali, da razgovori o kmetijstvu ne sodijo na stran delavskega časopisa. Toda takšne sodbe so napačne. Delavci v industriji ustvarjamo največ narodnega dohodka. In če del tega potrošimo v kmetijstvu, moramo tudi vedeti, za kaj smo ga potrošili, zakaj ne pridelamo dovolj hrane, kaj moramo storiti vsi skupaj, da bo pridelek obilnejši in kaj, da izkopljemo kmetijstvo iz gospodarske zaostalosti.

Brez posebnih študij in analiz lahko ugotovimo, da naše kmetijstvo hudo zaostaja za razvojem industrije. Gospodarstvo je enovita celota. Prav zato si moramo vsi po svojih močeh prizadevati, da kmetijska proizvodnja narašča skladno z rastjo industrijske proizvodnje, predvsem pa z rastjo prebivalstva. Industrijski in drugi delavci, ki v oblastvenih organih odločajo o raznih stvareh in tudi o razvoju te panoge, lahko veliko store za rast kmetijske proizvodnje. Prav zato pomenki o kmetijstvu niso odveč na straneh delavskega časopisa, nasprotno še celo potrebni so, saj pomenijo obilnejše žetve, večji pridelki krompirja, zelenjave, sočivja itd., občutno zboljšanje življenjske ravni nas vseh. Toda dovolj za uvod in kar k stvari.

Marsikdo bo vprašal, kaj moramo storiti, da bo kmetijska proizvodnja hitreje naraščala, kot doslej. Tole:

1. obdelati je treba vso rodovitno zemljo,

2. obdelovati je treba bolje kot doslej in uporabljati pri obdelovanju zemlje pridobitve znanosti in tehnike, da bodo plodovi obilnejši.

Poglejmo, zakaj ne smemo spregledati teh ugotovitev.

Pri nas naraste prebivalstvo vsako leto približno za četrt milijona. Od leta 1939 je naraslo število prebivalstva za približno 1,400.000. Tisoče ljudi je doslej opustilo obdelovanje zemlje in se zaposlilo v industriji. Prebivalci celih pokrajin trošijo sedaj pšeničen kruh, mast, meso, česar prej skoraj niso trošili ali pa v zelo majhnih količinah. Če prebivalstvo nenehno narašča in manj ljudi obdeluje zemljo, morajo tisti, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, pridelati čimveč, da nismo lačni.

Sedaj si še poglejmo, kako je z orno zemljo. Površina orne zemlje se vsako leto bolj krči. Krči se zaradi podnebnih vplivov, zavoljo tega, ker gradimo nove ceste, železnice, mesta, industrijska središča. Leta 1918 je prišlo v naši državi na prebivalca 0.66 ha orne zemlje. Leta 1953 je površina orne zemlje na prebivalca znašala že komaj 0.47 ha. Naši strokovnjaki pravijo, da imamo danes v Sloveniji približno 30.000 ha njih manj kot leta 1939. Obdelovalne zemlje je torej vse manj, ust, ki terjajo kruha, sočivja, mesa, mleka itd., pa je vse več. Izhod?

Orne zemlje imamo torej manj kot pred vojno. To je razumljivo. Manj pa je razumljivo to, da na vasi ni obdelana zemlja in da so opuščene tudi njivice in vrtovi v bližini mest in industrijskih središč. Veliko delavskih družin, ki je pred leti najemalo v zakup njivice ali vrtičke in si na njih pridelovalo zelenjavo in sočivje za domačo uporabo, je to opustilo. Zavoljo davčne politike so delovske družine opustile obdelavo vrtov in njivic, ker so več izgubile zaradi ukinjenih otroških dodatkov, kakor pa bi pridobile s pridelki od teh zemljišč. Njivice je začel preraščati plevel, pritisk na zelenjadni trg je naraščal in zelenjava se je dražila. Te stvari škodujejo nam vsem in zato jih je treba drugače urediti.

Zvezni izvršni svet je nedavno sprejel dopolnilo zakona o zemljiškem skladu. Po tem osnutku lahko ljudski odbori občin, mestnih občin ali mest pogodbeno oddajo v obdelovanje kmetijski organizaciji ali posamezniku zemljišče zasebnika, ki ga ne obde-

(Nadaljevanje na 4. strani)

Na prvi republiški konferenci sindikatov Slovenije so sindikalni odborniki izvolili 45 delegatov in 10 namestnikov za III. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije

DROBNE
[Z ORGANIZACI]

ZA DRUŽINE PADLIH skrbe poštarji. Njihov centralni odbor je namreč sklenil, da bo gmotno podprl družine v narodnoosvobodilni vojni padlih poštarjev. Podružnice že zbirajo podatke in jih pošiljajo Republiškemu odboru.

MERILA ZA DOLOČANJE DOPUSTA. V podružnici lesne industrije v Poljčanah so se domenili, da bodo dodelili dopust, daljši od 14 dni, po posebnih merilih. Na dolžino dopusta bo vplivalo: delovna doba, starost in zdravstveno stanje, delovna storilnost, kvaliteta izdelkov, težina dela in udejstvovanje v delavskem upravljanju. V. P.

VELIKO BOLNIH VAJENCEV. Ko se je zbral delovni kolektiv trgovinskih delavcev v Poljčanah, so se domenili, da bi izvolili svoje sindikalno vodstvo, so govorili precej o tem, da je med vajenci nesorazmerno veliko jetičnih. Na vsak način bi bilo nujno, da bi se novi odborniki z vso vnemo lotili proučevanja, zakaj je med vajenci toliko bolnih, in da predlagajo vodstvom podjetij, kaj naj store, da bi se izboljšali delovni pogoji vajencev. V. F.

ZA BOLJŠO PREHRANO KOMUNALNIH DELAVCEV. Na občnih zborih krajevnih odborov komunalnih delavcev so dali člani vrsto pobud, kako bi izboljšali prehrano komunalnih delavcev. V Ljubljani na primer so nekateri predlagali, naj bi se uprava dogovorila z nekaterimi gostinskimi podjetji in mlekarnami, ki naj bi kuhale poceni topel obrok hrane za komunalne delavce, k čemer naj bi tudi komunalna uprava in podjetja nekaj prispevala. Vsakemu delavcu pa bi dali bone, s katerimi bi dobil cenejšo malico. Na ta način bi precej pomagali delavcem, saj se njihova delovna mesta skoraj vsak dan menjajo. — Predlagali so tudi, naj bi dajalo podjetje »Putnik« prav takšne popuste, kot veljajo za skupinska potovanja sindikalnih članov z železnico.

KAKO BI POCENILI PREVOZ po železnici, so veliko razpravljali na nedavnem občnem zboru mariborskih železničarjev. Delegati so ugotavljali, da je prevoz po železnici danes počasnejši in dražji kot z avtomobili. Razen tega so menili, da bi moralo priti delavsko upravljanje železnic bolj do izraza in da so tu močne težnje, da bi samoupravne pravice železničarjev nekateri ljudje iz uprav podjetij omejili. R. Š.

KOČEVSKI JANEZ NAM PIŠE

Kaj vse se lahko pripeti

O tem, kako smo se smejali zimi v brk in kako nam je potem roge pokazala, ter še o tem, kako je šlo našemu cestarju Ivanu Lovriču za nohte, ko je divjega prašiča jezdil

Ne bom krivil atomske bombe za to, da nam je letošnja zima zmešala vse račune. Zadnje čase se vreme res tako čudno sprevrača, da se skorajda ne bi več čudil, če se bomo hodili decembra kopat, maja pa sneg kidat.

Saj smo kar lepo računali na jesen. Pozimi bo pač zima, mraz bo pritiskal in snega bo po dolgem in počez na pretek. In smo se cestarji dobro pripravili: postavili smo obveščevalno službo, odredili vodje snežnih plugov, kamione in goseničarje ter čakali na sneg. Marec se je že nagibal h kraju in smo že mislili, da jo bomo srečno odnesli. No, pa se je zima nam v brk smejala, ko smo mislili, da jo je že zlodej pobral. Zapadlo je poldrug meter snega in smo navalili nanj, kolikor nam je sapa dala. Toda plugi so se pokvarili in kamioni so obtičali v snegu. Navsezadnje so le konji opravili svoje. No, sneg je odjuga večidel že pobrala in ne bom dlje o njem govoril, saj bomo nanj kmalu pozabili, kot pač na lanski sneg. Nek dogodek nam bo pa še dolgo ostal v spominu.

Ne smete misliti, da bom kakšno lovsko latovščino prodajal. Dogodilo se je do pičice tako, kot vam bom povedal. Le poslušajte!

Naš cestar Ivan Lovrič, doma s Črnega potoka pri Kočevju se je tisti dan, bilo je 12. marca, z lopato na rami vračal proti domu. Šment, nekaj črnega se je valilo po snegu proti njemu. Divji prašič! Ivanu ni zlezlo srce v hlače. Kaj še! Celo z lopato mu je zagrozil. Prašič pa nadenj. Ivan je dobro meril in usekal prašiča z lopato po glavi, kar kajpak ni zaleglo.

Potem se je vse odigralo z bliskovito naglico. Prašič se mu je zapodil med noge — in konec boja je bil tak, da se je Ivan znašel nenadoma na prašičevem hrbtu. Ne bodi len, ga je Ivan prijel za ušesa in sta jahala sem ter tja po snegu. Takrat se je Ivana šele prijel strah, vpil je na vse pretege in klical na pomaganje. Šele ko je bil ves upehan, on bolj kot prašič, je zagledal, da mu prihaja naproti pet mož, delavcev s kmetijskega posestva v Rajndolu. Le-ti so z noži pomagali prašiču na oni svet — in osvobodili Ivana nenavadne ježe in ga rešili skoraj gotove smrti.

Konec dogodivščine je bil tak, da je prišla lovska komisija, vse lepo popisala, zagrozila Lovriču s kaznijo, prašiča pa odpeljala. No, Lovrič bo še dolgo pomnil, kako je divjega prašiča jezdil. Vidite, kaj se vse lahko živemu pripeti!

Cestar Janez

Z OTIŠKEGA VRHA SO SE OGLASILI

Tudi nas je nekaj skupaj

Le počasi! Pogosto beremo v našem časopisu dopise zaupnikov »Delavske enotnosti«, v katerih se pohvalijo, koliko naročnikov so že nabrali.

No, mi, člani Gramoznice z Otiškega vrha pri Dravogradu se doslej še nismo oglasili. Toda vidite, da tudi pri nas nismo kar tako. Naš delovni kolektiv šteje komaj 70 parov delovnih rok. Na »Delavsko enotnost« jih je naročenih reci in piši petdeset. Sami si izračunajte, kolikšen odstotek je to! Mislim, da se tudi mi lahko postavimo in smo kar radovedni, koliko naročnikov imajo kaj v drugih velikih kolektivih. Našega odstotka najbrž ne bodo kmalu dosegli. Je že tako: kolikor smo manjši kolektiv pa bolj skupaj držimo.

Za tistih ostalih 20 članov kolektiva naj vas ne skrbi dosti. Prepričan sem, da bodo tudi ti kmalu v naših vrstah. Takrat se bomo lahko še precej drugače postavili.

Franc Žeronder,
zaupnik DE

KOLEKTIV »SLAVNIKA« ČESTITA ŠTORSKIM ŽELEZARJEM

DELAVSKI POZDRAV

Mi, mehaniki in šoferji, ter ves delovni kolektiv avtopodjetja »Slavnik« iz Kopra, se iskreno radujemo ob novici, da se je celotni delovni kolektiv obrata elektroplavž železarne v Štorah naročil na naš delavski list »Delavsko enotnost«. Štorskim fužinarjem od srca čestitamo, obenem pa obljubljamo, da ne bomo zaostali daleč za njimi. Danes spet pošiljamo upravi lista seznam novih naročnikov.

Štorskim plavžarjem še enkrat naš delavski pozdrav!

Zaupnik »Delavske enotnosti«
Marsetič

Papirničarji imajo dobro oko in mirno roko

Da imajo vevški papirničarji res dobro oko in mirno roko, so pokazali nedavno, ko so se pomerili v streljanju s kolektivi podjetij »Hranila« in »Stavba« ter občine Polje. Sicer pa šalo na stran — čudno bi bilo, če ne bi bili prvi, saj jih je veliko in med množico je laže izbirati talente.

Konec koncev pa niti ne gre za to, kdo bo prvi. Glavno je, da se kolektivi med seboj zbližujejo, zlasti sedaj, ko imajo svoj sindikalni svet, še boljše rečeno sedaj, ko bodo imeli svojo komuno.

PREKLIC SINDIKALNIH KNJIŽIC

Sindikalno knjižico št. 6639 je izgubil in jo proglaša za neveljavno Adolf Irgolič, delavec v valjarni Železarne Kragelj Josip, Ljubljana, Vegova ulica št. 12.

DNEVI, KI SO NAM OSTALI V SPOMINU

BORIS KIDRIČ

Dne 11. aprila bo poteklo dve leti, kar je omahnil eden največjih sinov naše domovine tovariš Boris Kidrič. Sredi najplodnejšega snovanja, nam ga je zavratna bolezen iztrgala iz naše sredine.

Neizmerno mnogo nas je naučil Boris Kidrič. Njegovo revolucionarno bitje je poznalo samo boj: velik boj, kateremu je posvetil svoje misli, hotenje in zdravje.

Boris Kidrič ni bil le borec. Bil je tudi ustvarjalec, organizator, mislec, ki je dal neprecenljiv doprinos idejnemu trasiranju naše revolucije in naše socialistične poti. Bil je socialistični internacionalist, ne brezdomovinski svetovljan. Svojo rodno slovensko grudo, ki je njeni osvoboditvi toliko doprinesel, je imel zelo rad in z isto ljubeznijo je objel tudi bratsko skupnost jugoslovanskih narodov, ker je vedel, da brez te ni niti svobode, niti socializma za te narode. Krepitvi te skupnosti in njeni rasti je posvetil svoje sile v vsakem delu, ki ga je opravljal. Toda Kidrič ni imel pri tem v sebi sence nacionalizma in nacionalne ozkogrudnosti. Široko srce komunista in revolucionarja ni poznalo nacionalnih in državnih meja. Ono je bilo za človeka, za delovnega človeka, ne glede na jezik in raso. Kidrič se je gibal v širokih horizontih humanizma, zato je tudi mogel tako mnogo dati jugoslovanski socialistični skupnosti in zato je njegovo delo obenem dragocen doprinos mednarodnemu socializmu sploh.

Kidrič je bil del duše naše revolucije. Ta duša še živi, ona bije zmagovite bitke, ona dan za dnem poraja nove plodove in nič na svetu je ne more uničiti. V tej duši naše revolucije in v njenih plodovih živi in bo živel Boris Kidrič.

IZ ŠMARTNEGA OB DRETI SO SE OGLASILI

Bodo držali besedo?

Šmartno ob Dreti je vas, ki je v Savinjski dolini poznana daleč naokrog po naprednem gospodarstvu in pridnosti občanov. Če le pogledamo, kaj vse so tod okoli napravili po osvoboditvi, jih prav lahko pohvalimo.

To malo, kar sem napisal, sem napisal zato, ker smelo trdim, da bo tudi novoustanovljena sindikalna podružnica kmetijskih in gozdnih delavcev Kmetijske zadruge v Šmartnem ob Dreti med boljšimi.

Poglejmo, kaj so sklenili, da bodo napravili v tem letu! Vsaj štiri petine članov bodo pridobili, da se bodo naročili na »Delavsko enotnost«. Prirejali bodo tečaje in predavanja, da bi se delavci izobrazili. Ustanoviti nameravajo igralsko družinico, z izkupičkom prireditev pa bodo šli na izlet. Na zadružnem domu bodo opravili 400 ur prostovoljnega dela, da bodo v njem odprli knjižnico. Seveda so govorili še o marsičem, kar pa niso pustili zapisati, da bi jih kdo ne zbadal.

Res lahko pričakujemo, da bodo držali svojo besedo in napravili vse, kar so obljubili. F. F.

BESEDA BRALCEV

DVE STRANI ISTE MEDALJE

Za zaščito gre, za higiensko zaščito delavcev pri delu, kot temu že običajno pravimo. Pri nas v železniških delavnicah v Mariboru in tudi v drugih delovnih kolektivih kaj radi računamo, kolikšno škodo nam povzročajo obratne nezgode. Pri tem kajpak najbolj pogosto mislimo le na denar, ki ga je delovni kolektiv izgubil zavoljo obratnih nezgod. Računamo, koliko bi lahko napravili v izgubljenih delovnih urah in koliko je to stalo nas in koliko zavod za socialno zavarovanje. Tako smo na primer pri nas izračunali, da smo izgubili predlanskim za 108,922.800 dinarjev, lani pa celo za 111,210.400 dinarjev proizvodnje.

Res nam te številke veliko povedo in je še kako prav, da se nad njimi zamislimo, saj povedo, da je bilo nesreč lani več ali pa manj, toda hujših, pri čemer odpade na eno nesrečo več časa zdravljenja. In kajpak je treba stvar proučiti in tudi nekaj ukreniti. Veliko nesreč povzroče delavci sami zavoljo nepazljivosti, malomarnosti in zavoljo neznanja. Pri tem tudi mojstri in poslovodje nimajo čistih rok, saj marsikdo premalo pazi na to, da bi se vsi ravnali po varnostnih predpisih in se jih tudi sami včasih ne drže ter take delavce, ki komaj pridejo v tovarno, ne pouče dovolj o vseh zadevah.

Toda, vse to se mi zdi šele ena plat kolajne. Druga je važnejša. Ponesreči se človek, delavec, njega boli, on je ob prst, roko, nogo, česar mu nihče ne more vrniti. Še manj lahko vrnemo družini očeta, ki je v tovarni izgubil življenje. Ob vsem tem se spomnimo, da se ni poškodoval »nek« delavec, denimo ključavničar na tem in tem delovnem mestu, marveč se je ponesrečil naš tovariš Tone, Jože, s katerim smo delali skupaj, isto čutili, se veselili naših skupnih uspehov in skupaj žalostili, če nam je šlo kaj narobe. Vsega tega ne pove nobena številka, pa naj je bila zbrana še po tolikih statistikah.

Tega ne pozabimo, ko pripovedujemo mladim tovarišem, kje se jim lahko kaj pripeti, kakšna nesreča jih lahko doleti. Na to pomislimo, kadar se menimo o tem, kaj nesreče za nas pomenijo in kolikšno škodo zavoljo njih trpimo. Kapitalist, razume se, vidi samo številke, za delavca kot človeka mu še zdaleč ni mar. In kar napravi v njegov prid, napravi zato, ker njemu račun tako kaže, ker se mu to desetkrat splača, saj zdrav delavec v prijetnem delovnem okolju in znosnejšem vzdušju več napravi. Toliko bolj je vse to važno za nas v delavski državi, kjer si delavci sami gospodarimo. In zato naj bi delavski sveti razpravljali o obratnih nesrečah v prvi vrsti s te strani. Če bomo tako ravnali in ne videli le suhih številk, nam tudi ne bo žal denarja za higiensko tehnično zaščito dela in za to stvar se bomo zavzeli s srcem in ne le s pametjo.

R.

LE KAKO BI TO OPRAVIČILI

Čisto gotovo ne gre vsem kot po maslu. Vsak delovni kolektiv kaj tišči. Tako je kajpak tudi s prekmurskimi kmetijskimi delavci. Ena izmed njihovih tegob so stanovanja. Slišali smo že, koliko milijonov bi bilo treba, da bi stanovanjske hiše v Prekmurju popravili in jim vsaj za kratek čas podaljšali življenje, toda še teh je premalo.

Ob razdelitvi zemljiškega maksimuma so dobila posamezna kmetijska posestva zemljo z vseh štirih vetrov, da je obdelovanje raztresenih majhnih kosov precej drago, arondacija zemljišč pa še ni izvršena. Tako morajo hoditi delavci daleč na delo, na posestvih ni zgradb in si morajo delavci shranjevati hrano dostikrat kar v hlevih. Na kmetijskem posestvu v Murski Soboti je uprava v majhni leseni baraki in tudi stanovanj za delavce je zdaleč premalo, čeprav bi se to le z malo dobre volje ljudskega odbora dalo urediti.

Mestna občina Murska Sobota je lani razprodajala stanovanjske hiše iz splošnega ljudskega premoženja v neposredni bližini posestva. Za te hiše se je potegoval tudi delovni kolektiv posestva ter ponudil celo isto ceno kot zasebniki in vendar komisija njihove ponudbe ni upoštevala, marveč je stavbe prodala zasebnikom.

Nekaj podobnega se je zgodilo v občini Puconci. Uprava stanovanjske skupnosti je oddala v najem stanovanjsko hišo v Lemerju zasebniku kjub temu, da je okrajni ljudski odbor dodelil stanovanjsko zgradbo in gospodarsko poslopje posestvu Rakičan. Gospodarsko poslopje je ostalo, delavci pa ne dobe stanovanja.

St.

Op. ur.: Le kako naj bi te stvari, če so take, kot jih je opisal dopisnik, opravičili, saj so v nasprotju z vsemi našimi prizadevanji in daleč, daleč od socialističnih načel. Kmetijsko posestvo je ponudilo, da bi odkupilo stanovanjske zgradbe pod istimi pogoji kot zasebnik in komisija jih je rajši prodala zasebniku kot posestvu. S to komisijo že ni nekaj v redu. Če bi količkaj pomislila, bila vsaj malce, ampak prav zares čisto malo vneta za našo stvar, bi odločila drugače. Človek si ob taki odločitvi potem res ne more drugega misliti, kot da ima opravka z ljudmi, ki ali o socializmu, skupnosti, naši družbeni ureditvi in naših hotenjih še niso nikdar ničesar slišali (kar je danes, po desetih letih svobode kajpak nemogoče), ali pa so nam že v načelu povsem nasprotni. In končno se lahko vprašamo, kdo je to komisijo postavil, s kakšno odgovornostjo ji je zaupal to nalogo, saj je komisija delala v njegovem imenu in sam prevzema tudi moralno odgovornost za njeno delo.

Ne bo odveč, če spomnimo tudi zbor proizvajalcev, zlasti pa še sindikalne odbornike, če vedo, kaj je tista komisija delala v imenu ljudskega odbora mestne občine Murska Sobota in kaj stanovanjska skupnost zaradi hiše v Lemerju. Kaj oni pravijo k temu?

OB ROBU DOGODKOV

TRST IN JUGOSLOVANSKO-ITALIJANSKI ODNOSI

Nevarni pojavi

O nekaterih nevarnih pojavih v Trstu, ki škodujejo razvoju prijateljskih odnosov med Italijo in Jugoslavijo

Pretekli četrtek so jugoslovanski in italijanski predstavniki podpisali v Rimu šest važnih sporazumov, ki urejajo gospodarske odnose med Jugoslavijo in Italijo. Ob tej priložnosti je Osman Karabegović, član zveznega Izvršnega sveta, ki je podpisal sporazume v imenu Jugoslavije, dejal: »Sporazumi, ki smo jih danes podpisali, so nedvomno pomemben dogodek v razvoju dobrih sosednih odnošajev med našima državama, in pomenijo zanesljivo podlago za razvoj širokega gospodarskega sodelovanja, ki ne obsega samo povečanje blagovne zamenjave... Razen pomena, ki ga imajo za gospodarske zveze med našima državama, ustvarjajo sporazumi tudi pogoje za dobre splošne odnošaje med Italijo in Jugoslavijo. Glede tega lahko izrazim pripravljenost jugoslovanske vlade, da se bo z vso močjo zavzemala za uresničitev danes podpisanih sporazumov in za nadaljnji ugodni razvoj zvez med našimi državama.« Italijanski minister za zunanjo trgovino, Mario Martinelli, pa je ob podpisu sporazumov med drugim izjavil: »Sporazumi ne zaključujejo dolgih in kočljivih pogajanj, pač pa ustvarjajo temelje za novo in organsko ureditev gospodarskih in pravnih odnosov med našima državama, odpirajoč novo obdobje živahnega in plodnega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo.«

Jugoslovanski narodi in napredni ljudje v Italiji so pozdravili sklenitev jugoslovansko-italijanskih gospodarskih pogodb. Vsi, ki so prepričani, da bi enakopravno sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo koristilo obema sosednima državama in splošnim interesom miru, upajo, da bo z izvajanjem teh sporazumov končno le nastopilo mirnejše in plodnejše obdobje v italijansko-jugoslovanskih odnosih.

S posebnim zadovoljstvom pa so sprejeli vest o podpisu teh sporazumov tržaški gospodarski in napredni politični krogi, ki si obetajo, da bo gospodarsko sodelovanje med sosednima državama koristilo tudi tržaškemu gospodarstvu in ureditvi enakopravnega sožitja med Italijani in Slovenci na Tržaškem.

V Trstu upajo, da se bo spričo tesnejšega sodelovanja med Italijo in Jugoslavijo izboljšal položaj tržaških Slovencev, ki z veliko zaskrbljenostjo opozarjajo, da se je prav v teh dneh, ko se izboljšujejo jugoslovansko-italijanski odnosi, povečala v Trstu šovinistična gonja proti Slovencem in vsem naprednim ljudem. Demokratični tržaški krogi poudarjajo, da je težko vskladiti razvnemanje šovinističnih strasti v Trstu z izboljšanjem stikov med Italijo in Jugoslavijo, in pozivajo mestne oblasti, ki pod vplivom šovinistične ofenzive fašističnih in klerikalnih sil kršijo sprejete mednarodne obveznosti, naj se spametujejo. Če se v Rimu res zavzemajo za sodelovanje z Jugoslavijo, in kot kaže se, potem morajo odstraniti ovire, ki sodelovanju škodujejo — pravijo napredni Tržačani. Trst naj bi bil most prijateljstva med Jugoslavijo in Italijo, toda kakšen bo ta most, če ga ena stran gradi, a druga ruši.

Sporazum o ureditvi tržaškega vprašanja, ki pravično ureja odnose med tržaškimi Italijani in Slovenci, naj bi bil temeljni kamen jugoslovansko-italijanskega sodelovanja. Toda italijanske oblasti v Trstu tega sporazuma ne izvajajo. Trudijo se celo, da bi ga prikazale kot ničvreden kos papirja. Pred nedavnim je dr. Jože Dekleva, predstavnik naprednih Slovencev v tržaškem občinskem svetu, dejal: »Kar se tiče Memoranduma in njegovega Posebnega statuta (ki določa pravice tržaških Slovencev) doslej še niso napravili v korist Slovencev ničesar, razen dejstva, da so na obmejnih blokih postavili dvojezične napise... Niso izmenjali nekaterih javnih imen, ne izdajajo prevodov službenih dokumentov v slovenščini, na sodiščih še vedno govore le italijansko in fašistični zakoni še vedno veljajo. Slovenske gospodarske in kulturne ustanove nimajo pravic, ki jih določa Posebni statut. Tržaško gledališče »Giuseppe Verdi«, ki je 1953. leta dobilo 134 milijonov lir iz proračuna tržaške cone in ki mu letos nameravajo izplačati dotacijo lir 23,300.000, je še vedno zaprto za slovenske prireditve.«

Italijanske oblasti v Trstu pa se niso zadovoljile samo s politiko nespoštovanja obveznosti, ki jih je italijanska vlada zavestno sprejela. V zadnjem mesecu so se namreč celo vključile v šovinistično gonjo, ki so jo uprizorili fašisti in klerikalni desničarji, in ki je zelo podobna Mussolinijevi gonji proti slovenskim antifašistom.

Začelo se je v Nabrežini. Občinski svet v Devinu-Nabrežini je nasprotoval gradnji begunskega naselja na slovenskem ozemlju pri Sesljanu, generalni komisar italijanske vlade v Trstu, dr. Palamara, pa je odstavil občinski svet in poslal v Nabrežino posebnega komisarja, ki je pregledal načrte in gradnjo begunskega naselja dovolil.

Potem so italijanski policaji aretirali v Škednju sedem antifašistov, jih obdolžili roparskega umora in objavili, da jih bodo v kratkem postavili pred sodišče.

Ob deseti obletnici osvoboditve Ljubljane

Iz podzemlja so tolkli okupatorja

Vso dobo med okupacijo in po osvoboditvi se je mnogo in upravičeno pisalo o uspehih in junaštvu naše vojske. Sorazmerno malo pa smo slišali ali brali o ilegalnem delu, ki so ga opravili naši ilegalci v tehniki in koliko so pripomogli na tem področju. Kakor so bili molčeči v dobi ilegale, taki so ostali. Zato morda ne bo odveč, če po tolikih letih svobode napišemo tudi nekaj vrstic iz tehnik in iz dela po naših bunkerjih.

Fišistični okupator, ki je zasedel našo domovino, se je zavaroval z žičnimi obroči in bunkerji. Pričel je kazati svojo »ljubezen« in »dobrohotnost« do slovenskega naroda: s požiganjem domov, s streljanjem talcev, z mučenjem po ječah, z odpeljevanjem poštenih rodoljubov v internacijo.

To je bila »svoboda«, ki jo je k nam prinesel fašizem...

Komunistična partija Jugoslavije je organizirala vsenarodni upor. Vključila je vse poštene Slovence v narodno osvobodilno gibanje — pozvala jih je na oboroženo vstajo.

Počila je prva partizanska puška.

Pričel se je težak boj proti okupatorjem in domačim izdajalcem.

Borci po gozdovih in mestih so iz dneva v dan s svojim junaštvom in požrtvovalnostjo dosegali vedno večje uspehe.

Svoje vrste so strnili v partizanske odrede, bataljone, brigade in divizije, ki so zadajale okupatorju vedno večje in močnejše udarce.

Ugled narodnoosvobodilnega gibanja je iz dneva v dan naraščal, — kakor tudi njegova politična in oborožena moč.

Okupator je besnel, odrejal vedno večje in strožje kazni, streljal talce, postavljal žične ovire, požigal domove. Toda vse to ni omajalo borcev za svobodo od njihovega končnega cilja.

*

V osrčju okupiranega ozemlja so nastajale ilegalne tiskarne: »Podmornica« na Brdu, »Tunel« na Rimski cesti, »Tehnika« v Šiški, »Truga« v Zeleni jami, Tiskarna »TT« — »Toneta Tomšiča« in »Tehnika« na Kodeljevem.

Povedal vam bom, kako so tehnike nastajale in pod kakšnimi pogoji so delovale.

»Podmornica« na Brdu. To je bila prva ilegalna tiskarna po okupaciji. V tem bunkerju je bilo skoro stalno do 10 cm talne vode. Delovala je tik ob okupatorjevem bloku. Zaradi težkih zvez z zaledjem in Ljubljano so jo morali ukiniti. V njej so delali pod zelo težkimi, nezdravimi pogoji: Cimperman Stane, Stare Avgust, Pleško Srečko, Burič Rudolf, Kovač Pavel, Bizjak Anton, Vrhovnik Majda, Ribičič Mitja, Avsenek Viktor in Krušnik Slavko. Saj jim je sam tovariš Tone Tomšič dejal, da so prostori slabši kot v kaznilnici. Po osvoboditvi je bila ta tehnika obnovljena, zato da bo lahko služila poznim rodovom v dokaz, kako težak je bil boj naših ilegalcev.

»Tunel« na Rimski cesti. To ime je nastalo zaradi notranje oblike bunkerja. Bil je v daljšem, obokanem hodniku. Tehnika je delovala le krajšo dobo in je bila zaradi stalnega zasledovanja ukinjena. V njej so delovali Ribičič Jure, Cimperman Stane, Neumann Jože, Burič Rudolf, Ribičič Mitja in Vrhovnik Majda. Pri gradnji tega bunkerja je tudi mnogo sodeloval tov. Apih.

»Tehnika« v Šiški. Kmalu po vzpostavitvi je bila izdana. Prenehali so z delom za krajšo dobo in zopet nadaljevali. Okupator je iznenada vdrl v bližino z velikim številom vojaštva in pričel rušiti bunker. Ilegalci so se borili z orožjem v roki. Tov. Ajdišek Lojze je bil na begu ubit. Ostala ujeta ilegalca Babnik Rudolf in Turk Janez pa sta bila ustreljena pozneje kot talca.

»Truga« v Zeleni jami. Ta bunker so gradili več mesecev, grajen je bil v živo skalo. Pri graditvi so naleteli na silne tehnične težave. V prednjem prostoru bunkerja je bila mizarska delavnica, iz nje pa je vodil zakrit vhod. V prostoru, kjer so se sušile mrliške krste, je bil vhod. Z eno izmed krst se je ilegalec zapeljal v bunker. Ob eni izmed velikih blokad je okupator bunker slučajno odkril. Lastniku podjetja in ilegalcem se je posrečilo pobegniti. V njej sta delovala Cimperman Stane in Burič Rudi.

Tiskarna »Toneta Tomšiča«. Imenovala se je po pobudniku grafičnih tehnik. Delovala je daljšo dobo in morda pod najtežjimi pogoji v neposrednem okrilju okupatorja. Ilegalci so po več tednov v bunkerju opravljali svojo težko nalogo. Zaradi sumljivih okoliščin je okupator vdrl v njegove prostore. Ilegalne delavce v knjigoveznici je okupator odvedel in obsodil. Ilegalcem se je beg posrečil. Tu so delovali: Pleško Srečko, Štrekelj Janez, Burič Rudi, ing. Vlasto Kopač, Baggia Anton, Verbič Olga, Niko Stare, Kisovec Zinka in Smerajc Nada.

»Tehnika« na Kodeljevem. Grajena je bila izven stavbe v podzemlju. Do nje je bil dostop po daljšem nizkem predoru iz hiše. V njej so izdelovali klišeje za ostale tehnike. Tiskarji pa so tiskali ostale druge propagandne tiskovine, dokumente in živilske karte. Tehnika je propadla zaradi izdajstva. Ob tej priliki sta bila prijeta in obsojena ilegalca Močnik Zlato in Cimperman Stane. Tu sta sodelovala še Cimperman Karla in Race Žarko.

Vse te tehnike so zelo uspešno delovale, ena krajšo dobo, druga daljšo. Vendar v taki povezavi, da nam okupator ni prišel nikdar do živega in da bi zaradi tega nastala vrzel v osvobodilnem gibanju.

*

Pobudnik in organizator tiskarskih tehnik je bil tov. Tone Tomšič. Po takratnem obsegu naše borbe je uvidel potrebo po popolnejšem in učinkovitejšem tisku.

Misel je bila sprožena, kader določen iz zelo predanih članov komunistične partije. S pogumom in predanostjo, pod težkimi pogoji so odhajali tovariši v ilegalo — v podzemlje.

S primitivnimi tiskarskimi stroji in materialom so tiskali številne brošure, časopise, letake, lepake, dokumente, živilske nakaznice, vse, kar je lahko služilo osvobodilnemu gibanju.

Tovariši se niso bali žrtev, — vedeli so, da gre za veliko stvar, — da gre za osvoboditev slovenskega naroda. Noč in dan so delali v težkih pogojih. Delali so v temnih podzemnih in vlažnih prostorih in iz njih sipali luč svobode. Ves narod je komaj čakal in hrepenel v tem težkem zgodovinskem razdobju po tolažilni in bodrilni besedi.

Tiskana beseda je prihajala do mest, trgov in vasi, do posameznikov in to v najtežjih trenutkih. Dajala jim je pogum in navodila, vedno znova jih je spodbujala h končni in neizprosni borbi.

Štiri leta je trajal trd in neizprosen boj. Zahteval je na tisoče žrtev. Med prvimi je padel naš tov. Tone Tomšič, padlo je tudi mnogo tehnikov v partizanih ali v internaciji, po svetlem vzgledu njihovega organizatorja.

*

Kakor vidite se naši ilegalci v tiskarskih tehnikah niso borili z orožjem v roki... toda čestokrat prav tako uspešno in požrtvovalno kakor partizani. Niso bili formirani v brigade temveč v bunkerjih. V podzemlju je bilo njihovo delo. Toda mnogokrat zelo težko in tudi zelo občutno za okupatorja.

Ivan Štrekelj

Izvoljeni delegati za III. kongres ZSJ

Albreht Roman, član tajništva RS; Barovič Rado, Celuloza, Krško; Bečan Ivan, predsednik KS-a, Kranj; Brdnik Jože, predsednik OS, Mur. Sobota; Borštnik Franc, tajnik OS, Ljubljana; Borc Mavricij, tajnik RS ZSS; Boštjančič Franc, član tajništva RS; Brejc Tomo, zvezni poslanec; Černe Franc, član tajništva RS ZSS; Dolar Izidor, tajnik podr., Trbovlje; Dvojmoč Anton, predsednik OS, Črnomelj; Ferš Štefan, TAM, Maribor; Gorjup Ivan, predsednik OS, Maribor; Gostiša Mihaela, delavka, Ljubljana; Jež Pepca, tajnica OS, Kranj; Jager Jože, Litostroj, Ljubljana; Kardelj Pepca, članica CS ZSJ, Kavčič Zmaga, učiteljica, Maribor; Kerševan Dore, OLO Postojna; Kopitar Jože, član RS ZSS; Koren dr. Srečko, Maribor; Kovač Štefka, delavka, Celje; Leban Gabrijel, OSS, Gorica; Leban Jože, električar, Sežana; Lorenčič Jože, delavec, Kidričevo; Medved Albin, OSS, Celje; Ocepek Lojze, OSS, Ljubljana; Osvald dr. Radivoj, Ljubljana; Ota Stanislav, strojnik, Ljubljana; Pezdir Greta, šivilja, Maribor; Šušteršič Viktor, Ljutomer; Pirnat Janez, OLO, Kočevje; Pišot Rado, predsednik OS, Koper; Pivc Maks, učitelj, Žalec; Plevnik Jože, član RS ZSS; Pogačnik Franc, OS, Kranj; Rems Janez, delavec, Kamnik; Rudolf Janko, predsednik RS ZSS; Seliškar Tone, književnik, Ljubljana; Šterban Karel, predsednik KS, Krško; Švab Franc, predsednik, Slovenj Gradec; Titl prof. Julij, Novo mesto; Tribušon inž. Anton, Ljubljana; Trobiš Štefan, učitelj, Ljubljana; Zorko Franc, tajnik, Maribor.

Namestniki:

Benčič Stane, OSS, Koper; Berdajs Franc, član RS ZSS; Budna Anton, zidar, Maribor; Černivec Franc, Litostroj; Gril Danila, delavka, Kranj; Kugovnik Ivan, Železarna Ravne na Koroškem; Matelič Silvo, novinar, Ljubljana; Može Jože, upravnik kmetijskega posestva, Pivka; Ojcinger Ivan, name-

SREČANJE ŽELEZNIŠKIH ŠPORTNIKOV V ITALIJI

Tudi naši so sodelovali

Pred mesecem se je zbralo približno 300 železničarjev-smučarjev devetih evropskih držav: Norveške, Švedske, Finske, Avstrije, Nemčije, Francije, Švice, Italije in Jugoslavije v Roccarossu v Italiji na drugo mednarodno tekmovanje, ki ga je priredila Mednarodna športna organizacija železničarjev »USIC«.

Tekmovanje bi moralo biti v Roccarossu, ki leži 1560 m visoko v apeninskem masivu. Ker pa ni bilo dovolj snega, so smučarji tekmovali v 2000 m visokih hribih. Tekmovanje v skokih pa je odpadlo, ker ni bilo dovolj snega.

Tekmovanje je otvoril predsednik »USICA«. Smučarji so tekmovali v veleslalomu, slalomu in v teku na 18 km.

Umrl je dr. PAVEL LUNAČEK-IGOR

Prejšnjo soboto je v Ljubljani umrl za zavratno boleznijo predstojnik Klinike za ginekologijo in porodništvo akademik profesor dr. Pavel Lunaček - Igor. Umrl je eden naših največjih organizatorjev porodništva.

Rodil se je v Šent Rupertu na Dolenjskem. V Ljubljani je končal realko in se vpisal na gozdarsko akademijo v Zagrebu. Ker je čutil posebno nagnjenje do medicine, se je leta 1920 vpisal na medicinsko fakulteto v Ljubljani. Nato je nadaljeval študij v Grazu in ga dokončal v Zagrebu. Služboval je v Brežicah, ob koncu leta 1930 pa je dobil mesto sekundarja v bivši bolnišnici za ženske bolezni v Ljubljani, kjer je kasneje postal tudi primarij.

Že junija 1941 je postal član zdravniškega matičnega odbora OF za Ljubljano. V odboru je delal vse do julija 1942, ko je odšel v partizane. Do tega časa je organiziral zbiranje in pošiljanje zdravniškega materiala. Poleti 1941 je s kolesom prepotoval velik del Slovenije in pridobival zdravnike za OF. Samcat je nosil sanitetni material iz bolnišnice za ženske bolezni, ga urejal in odpremljal naprej. Uspelo mu je zbrati dve toni dragocenega materiala, ki je služil kot podlaga za razvoj partizanskih bolnišnic na osvobojenem ozemlju Slovenije.

Dva tedna po njegovem prihodu na osvobojeno ozemlje Slovenije je začela delovati centralna partizanska bolnišnica, ki ji je načeloval do konca leta 1943, nato pa je bil imenovan za šefa sekcije pri sanitetnem oddelku Glavnega štaba Slovenije. To delo je opravljal vse do osvoboditve. 1943 je dobil čin sanitetnega polkovnika in postal član Komunistične partije. Istega leta v oktobru je bil v Kočevju izvoljen za člana SNOO in za delegata na drugem zasedanju AVNOJ v Jajcu, kjer je bil izvoljen za člana AVNOJ.

Po osvoboditvi se je vrnil v Ljubljano, kjer je poleg dela v bolnišnici opravljal tudi posle predsednika MOOF. Kasneje je bil imenovan za rednega univerzitetnega profesorja, za predstojnika Klinike za ginekologijo in porodništvo v Ljubljani. Tega dela se je oprijel z veliko zavzetostjo in požrtvovalnostjo. Uspelo mu je popolnoma preosnovati porodništvo. Posebno skrb je posvečal vzgoji mladih zdravnikov in medicinskega osebja. Napisal je 42 pomembnejšil del s področja porodništva in zdravniške problematike. Bil je tudi zvezni ljudski poslanec in član Glavnega odbora OF. Od leta 1950 do 1953 je bil tudi dekan Medicinske fakultete, kasneje pa rektor Medicinske visoke šole in od julija 1954 član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Delal pa je tudi v drugih neštetih odborih, komisijah in svetih.

Za svoje izredne zasluge je prejel red Partizanske zvezde II. stopnje, red Dela I. stopnje, red Bratstva in enotnosti II. stopnje in red za hrabrost. Bil je nosilec spomenice 1941. Dvakrat je prejel tudi Prešernovo nagrado.

Ni mogoče v teh nekaj kratkih vrsticah opisati njegovo življenje in delo, ki ga je vseskozi opravljal z veliko požrtvovalnostjo in ljubeznijo. Še v času, ko je zbolel, ni klonil. Zasebne prakse ni nikoli opravljal, ker je bil prepričan, da je prodajanje medicinskega znanja nelepo. Že na koncu svojih moči, ko je dobro vedel, da bo moral kloniti v boju z boleznijo, je delal z nezmanjšano vnemo naprej, ker je hotel še bolj izpopolniti porodniško pomoč našim materam.

Vzornega in junaškega borca iz narodnoosvobodilne borbe, organizatorja partizanske zdravstvene službe, zvestega in vztrajnega delavca v socialistični izgradnji bomo ohranili vedno v toplem spominu.

OB DNEVU MLADINSKIH DELOVNIH BRIGAD

PONOSNI SMO

V 13 letih je naša delavska mladina zgradila 11 prog, 5 hidrocentral, 14 tovarn, 6 cest in nešteto večjih in manjših objektov

Trinajst let je preteklo, ko je bila ustanovljena prva saniška, in s tem tudi prva delovna mladinska brigada Jugoslavije. Vojna je dosegla svoj višek: Hitlerjeva Nemčija je osvajala nove evropske države. Toda v Bosanski krajini — tik pred nosom nemških hord je mladina trgala koruzo, da se ne bi z njo okoristil zasovraženi Nemec. Odslej so se ustanavljale mladinske brigade kjerkoli je bilo potrebno.

V treh vojnih letih — od leta 1942 do 1945 — je dala mladina 35 milijonov prostovoljnih delovnih dni. Mladina v mladinskih delovnih brigadah je prijela za vsako delo: popravljala je mostove, ceste, proge, hiše, obdelovala zemljo, spravljala žetev, nabirala drva in podobno.

In po zmagoviti končani revoluciji? Domovina je bila razdejana. Strašni so bili sledovi vojne. Naša mladina tedaj ni ostala prekrižanih rok. Z nezadržanim navdušenjem je prijela za delo. Leta 1946 je jugoslovanska mladina sprejela eno največjih nalog: gradnjo prve mladinske proge Brčko—Banoviči. Nad 62.000 mladink in mladincev je prihitelo iz vseh krajev Jugoslavije in odločno zastavilo svoje sile in sposobnosti. Šest mesecev kasneje je prvi vlak premoga zapustil Bosno in odhitel proti Beogradu. Z druge strani pa je vlak peljal vojvodinsko žito v osrčje Bosne. V istem času so mladinske brigade gradile v Srbiji 41 km dolg posavski bazen, progo Goleš—Veliki Belačevec, cesto Rožaj—Belana, progo pri Borovnici itd.

Naslednje leto se je nadaljevalo. Tokrat je mladina dosegla še večje uspehe. 887 mladinskih brigad je v osmih mesecih zgradilo 242 km dolgo progo Šamac—Sarajevo. Ob njih je delala mladina 42 držav sveta. Leta 1948 je nad 72.000 mladincev in mladink začelo graditi avtostrado Beograd—Zagreb, 49.000 mladih ljudi je gradilo Novi Beograd in progo Nikšič—Beograd.

Odveč bi bilo naštevati na stotine drugih delovnih akcij in koliko je mladina v teh letih doprinesla učvrstitvi našega gospodarstva.

Ob njenih uspehih pa smo ponosni nanje. Kajti ona nam je porok novih in novih zmag na vseh področjih našega življenja.

Pospešena graditev

Gradbeno podjetje »Mavrovo« je pripravilo vse, da pospeši graditev velike hidrocentrale Mavrovo. Sedaj dokončujejo dela na izdelavi ležajev za cevi, katere že prihajajo v Gostivar. Z montažo le-teh bodo takoj začeli. Predvidevajo, da bodo v juniju že lahko montirali prvi turbine.

Prvo republiško konferenco so vodili člani delavskega predsedstva Lojze Ocepek, Lojze Diacci, Rado Pišot, Ivan Gorjup in France Pogačnik

Nekaj dni kasneje je vodstvo škedenjske železarne ILVA protipostavno odpustilo Stepančiča in Plečnika, aretirana škedenjska antifašista.

V Bazovici, Velikem Repnju in Repentaboru je policija zasliševala nekdanje antifašistične borce in jih spraševala o ljudeh, ki so sodelovali v Osvobodilni fronti med vojno.

Pred dnevi pa je generalni komisar, dr. Palamara, pooblastil upravo industrijskega pristanišča v Žavljah, naj razlasti milijon kvadratnih metrov zemlje slovenskih kmetov na področju med Domjem in Ricmanji, češ, da potrebujejo ta prostor za zidanje naselja za industrijske delavce.

Ti ukrepi, ki niso v skladu z določbami londonskega sporazuma, škodujejo pomiritvi, zbližanju in sodelovanju med Jugoslavijo in Italijo. Njih namen je očiten: ustvariti vzdušje nezaupanja in strahu, zasliševanj in aretacij, zakaj le v takem vzdušju so možne raznarodovalne akcije, le v takem vzdušju se reakcionarne skupine lahko uveljavljajo.

Begunsko naselje pri Sesljanu hočejo graditi zato, da bi poitalijančili obalno ozemlje med Trstom in Italijo. Industrijsko naselje pri Domju bi radi zidali zato, da bi poitalijančili ozemlje med Trstom in Miljami. Z aretacijo škedenjskih antifašistov bi radi omadeževali veličino boja naprednih Tržačanov. In tako dalje...

Sistematična kršitev določb londonskega sporazuma ima globlje vzroke in teh vzrokov ne moremo iskati le v samovolji lokalnih tržaških oblasti. Zanimivo je gradivo s XIII. kongresa tržaške demokrščanske stranke, ki ga je pred nedavnim v nadaljevanjih objavljala »Prora«, glasilo tržaških klerikalcev. V tem gradivu najdemo referat tajnika tržaške demokracije, prof. Romana, ki je med drugim tudi dejal, da sloni ves Memorandum na nemogočem načelu, ki ga Italija ne more več upoštevati. Italija je demokratična, Jugoslavija pa komunistična; med dvemi tako različnimi režimi ne more biti vzajemnosti — pravi prof. Romano.

Parma, delegat istrskih klerikalcev, pa je na kongresu demokristjanov celo predlagal rimski vladi, naj čimprej odpove svoj podpis Memoranduma o rešitvi tržaškega vprašanja.

V enem izmed zadnjih uvodnikov »Prore« lahko tudi najdemo trditev, da jugoslovanska delegacija ovira in zavlačuje pogajanja o obmejnem prometu, ki se po zadnjih vesteh kar ugodno razvijajo. Namesto vesti o ugodnem razvoju italijansko-jugoslovanskih pogajanj v Vidmu, ki so jih objavili mnogi italijanski in tržaški časopisi, pa »Prora« piše, da so pogajanja zašla v slepo ulico, in vzklika: »Če bo videmska konferenca propadla, bo propadel tudi Memorandum v celoti, skupaj z določbami za tržaške Slovence.«

Kot vidimo, gre za široko akcijo, z namenom, da bi Memorandum razveljavili. Ne vsega; veljavni naj bi ostali le tisti členi, ki omogočajo razširitev italijanske civilne uprave na Trst in njegovo okolico, razveljavili pa naj bi tiste člene, ki govore o pravicah tržaških Slovencev. Tržaški klerikalci trde, da je rimska vlada podpisala Memorandum v trenutku slabosti. Sedaj pa se je (po njihovem) mednarodni položaj nekoliko spremenil, italijanska vlada je močnejša in zato si lahko zadrži od Memoranduma, kar ji prija, ostalo pa potepta.

Takšne težnje podpirajo tudi desničarski krogi v Rimu, ki menijo, da je spričo tesnejšega sodelovanja med Italijo in Veliko Britanijo nastopilo obdobje, ko lahko Italija uveljavi proti Jugoslaviji mnogo bolj napadalno in nepopustljivo politiko. Ker italijanska vlada ni naklonjena tem težnjam reakcije, so fašisti in klerikalni desničarji organizirali šovinistično gonjo v Trstu, ker so menili, da bodo tudi na tak način lahko minirali jugoslovansko-italijansko sodelovanje.

Zahteve, naj bi italijanska vlada razveljavila nekatere določbe Memoranduma, so v Trstu podprli le zagrizeni šovinisti. Tržaški socialdemokrati so se na svojem zadnjem kongresu odkrito zavzeli za spoštovanje in čimprejšnjo izvedbo določil londonskega sporazuma, za spoštovanje pravic slovenske manjšine in za izboljšanje odnosov z Jugoslavijo. Podobno stališče so zavzeli tudi tržaški komunisti in nekateri vodilni liberalci in republikanci. Za kršitev ali odpoved londonskega sporazuma je torej le ozek krog demokrščanskih voditeljev in fašistov in pa fašistični »Messaggero«, ki je prav v dneh, ko so v Rimu podpisali sporazume o italijansko-jugoslovanskem gospodarskem sodelovanju, zahteval, naj še nadalje preganjajo tržaške antifašiste in kršijo Memorandum.

Nikdar nismo pričakovali, da bodo fašisti in klerikalni desničarji podpirali pravične zahteve Slovencev, pričakovali pa smo, da bodo italijanske oblasti v Trstu spoštovale londonski sporazum, saj se je vendar Italija javno izrekla za enakopravno sožitje obeh narodov na Tržaškem. Kršitev tržaškega sporazuma si torej ne moremo razlagati drugače kot poizkus skupine reakcionarjev, da bi preprečili razvoj italijansko-jugoslovanskih odnosov, ki so v zadnjih dneh, s podpisom gospodarskih sporazumov, le nekoliko napredovali.

Podpis gospodarskih sporazumov pa je le začetek poti, po kateri naj v bodoče hodita Jugoslavija in Italija. Ovire, ki so jih na to pot postavili šovinisti, bo morala Italija odstraniti, če bo hotela, da bodo narodi ob Jadranskem morju živeli v slogi in prijateljstvu. In vse kaže, da sedanja italijanska vlada to hoče, in ker to hoče, bo končno le morala zbrati dovolj moči in opozoriti desničarske skupine, naj mirujejo. To in nič drugega so zahtevali jugoslovanski predstavniki, ki so v zadnjih tednih nekajkrat obiskali italijanske državnike in protestirali zaradi šovinističnih, protidemokratičnih in raznarodovalnih akcij v Trstu.

Prijateljsko sodelovanje med Italijo in Jugoslavijo, ki se je v teh dneh, kljub nasprotovanju italijanske reakcije, vendarle začelo razvijati, bo koristilo Italiji in Jugoslaviji, pa tudi Trstu, pristaniškemu mestu, ki so ga odrezali od njegovega naravnega zaledja in zato na njegovih pomolih raste trava.

Kako je s tarifnimi pravilniki v ljubljanskih podjetjih

Površno delo je škodljivo

Delovni kolektivi Ljubljane in okolice že dva meseca razpravljajo o izdelavi tarifnih pravilnikov. Do 1. aprila bi morali tarifne pravilnike že sprejti. Ugotavljamo pa lahko, da kljub vsemu prizadevanju in pomoči komisije za plače pri ljudskem odboru in pomoči strokovnih komisij delo ni bilo pravočasno opravljeno. Do 1. aprila je predložilo svoje pravilnike v potrditev 85 odstotkov podjetij. Predlaganje tarifnih pravilnikov v potrditev se je zakasnilo iz več razlogov. Majkali so družbeni instrumenti, s katerimi bi lahko gospodarske organizacije računale pri izdelavi tarifnih pravilnikov. Gospodarske organizacije na primer niso vedele, kako je s 5-odstotnim povišanjem obračunskega sklada plač, niso si bile na jasnem, kako je z delitvijo dobička med ljudskim odborom in podjetjem itd. Glavni razlog pa je v tem, da so v nekaterih podjetjih izdelali tarifne pravilnike precej površno in tudi nepravilno ter jih delovni kolektivi niso sprejeli. Marsikje kolektivu sploh niso pojasnili sistema nagrajevanja in tako je prišlo do napačnih tolmačenj in tudi do nesocialističnih teženj pri nagrajevanju. Pri dosedanjih pregledih tarifnih pravilnikov je komisija za plače ugotovila precej škodljivih pojavov. Gospodarske organizacije težijo po prekvalifikaciji delavcev in hočejo s tem dvigniti raven tarifnih postavk nad lanskimi obračunskimi plačami. Kar nemogoče je verjeti, da potrebujejo podjetja, preko noči, v večini primerov, za ista dela veliko več šefov, inženirjev itd. Človek se resno vprašuje, kako so ta podjetja doslej sploh poslovala. Te pojave lahko zasledimo skoraj v vseh panogah. Od skupno 480 predlaganih dokumentacij tarifnih pravilnikov lahko ugotovimo, da skoraj povsod teže za povečanjem števila zaposlenih, in to v neenakem razmerju kvalifikacij.

Vse panoge mesta in okolice Ljubljane skupaj predvidevajo porast delavcev za 6,7 odstotka. Ta porast bi bil še realen glede na predviden porast proizvodnje. Občutnejše pa se menja pri tem sam kvalifikacijski sestav. Poglejmo, kako bi se spremenil po želji podjetij:

Leto 1954

Visokokvalificirani	Kvalificirani	Polkvalificirani	Nekvalificirani
6.218	19.588	14.078	8.348
12,9%	40,6%	29,2%	17,3%

Leto 1955

7.569	21.503	15.993	6.391
14,7%	41,8%	31,1%	12,4%

V teh podatkih je zajetih 76,2 odstotka vseh podjetij — trgovine in obrti. V glavnem manjkajo le podatki za manjša trgovska, obrtna in gostinska podjetja. Z omenjenimi podatki je zajetih 90 odstotkov vseh zaposlenih. Prav gotovo je, da mora komisija za plače zelo realno presojati upravičenost uvedbe delovnih mest. Nemogoče je verjeti, da je treba v tako kratkem razdobju v podjetjih zaposliti 1351 visokokvalificiranih in 1915 kvalificiranih delavcev in da se mora takoj znižati število nekvalificiranih za 1957. Torej težnja je jasna in povsem neupravičena.

Težnje po prekvalifikaciji prihajajo do pretiranega značaja predvsem v lesni industriji, tobačni industriji, trgovini, gostinstvu ter delno tudi v kovinskih in kemičnih podjetjih. Ponekod so zahteve za prekvalifikacijo delavcev upravičene, predvsem v kovinski stroki, kjer je delavec s priučevanjem na polavtomatih dobil veščino in je upravičen do naslova polkvalificiranega delavca. Podoben položaj je tudi v lesni industriji glede na serijsko proizvodnjo galanterije itd. Vsekakor pa te stvari ne terjajo tako velik porast.

V trgovini se pojavlja kot poseben problem neenotna nomenklatura delovnih mest in kvalifikacij. Prvotno je bilo mišljeno, da bo ta stvar rešena po predlogu Trgovinske zbornice LRS, to pa so zvezni predpisi onemogočili. Lanskoletni sestav delovnih mest mora biti letos za osnovo. Neenotnost glede samega sestava delovnih mest bo torej dala komisiji še precej dela, če hočemo doseči v okviru iste panoge pravilno sistemizacijo delovnih mest.

Podkomisije so zavrnile precej tarifnih pravilnikov. Obrtna podjetja so predložila na primer 120 tarifnih pravilnikov, podkomisije so jih vrnile 112, ker so bili pomanjkljivo sestavljeni.

Nadaljnja pomanjkljivost pri sestavi tarifnih pravilnikov je, da podjetja dokaj neodgovorno in neekonomsko postavljajo sistem premiranja. Ta stvar je delno razumljiva, ker pač premijski sistem prvič uvajamo in zato vlada v gospodarskih podjetjih še dokajšnja nejasnost.

Preminjski sistem nagrajevanja uvajajo skoraj v vseh podjetjih. Težnja in zahteva podjetij je, da bi se morale premije izplačevati pred delitvijo dobička med ljudskim odborom in podjetjem. Planski instrumenti mesta Ljubljane tega ne priznavajo. Okrajni ljudski odbor Ljubljana-okolica je te stvari uredil takole: Če gospodarska organizacija v letu 1955 zniža lastno ceno nasproti realizaciji v letu 1954 za 3 odstotke, lahko pred delitvijo dobička izloči 2-odstotni znesek za plačo po tarifnem pravilniku. Če znaša znižanje polne lastne cene nad 3 odstotke, lahko gospodarska organizacija izloči 4-odstotni znesek plač po tarifnem pravilniku. Znižanje lastne cene mora biti rezultat večje storilnosti dela oziroma znižanje materialnih stroškov, kar je tudi edino pravično merilo za izplačevanje premij. Planski instrumenti MLO Ljubljana pa postavljajo tole načelo: čim bo podjetje izpolnilo obveznosti nasproti ljudskemu odboru, ostane njemu ves preostali dobiček, ki se steka v sklad za samostojno razpolaganje. Podjetja bodo lahko sredstva porabila za izboljšanje pogojev dela, stanovanjsko graditev in druge namene, ki vplivajo na rast življenjske ravni.

Ponekod se pri premiranju kažejo zelo nezdrave težnje, in sicer, da hočejo na primer zagotoviti premije vsem uslužbencem ter tudi premije za delo, ki ga mora nekdo že itak po svoji službeni dolžnosti opraviti. Uslužbenec izplačilnega oddelka nekega podjetja naj bi na primer dobil premijo, če sestavi plačilno listo do 15. v mesecu. Nekje so celo predvideli premije za snažilko. Lahko pa ugotovimo tudi to, da je vrsta podjetij predvidela zelo realne normative in pogoje za izplačevanje premij. V vevški papirnici so na primer določili, da se izplačujejo premije za vsa tista dela, kjer je mogoče ugotavljati prihranek po normativih in da to velja tako za uslužbence kot za delavce. Dobro so sestavili premijski pravilnik tudi v tovarni »Rog« v Ljubljani.

Glede norm je položaj dokaj povoljnejši. Manj razumevanja za uvajanje norm lahko opazimo v gradbeništvu. Gradbena podjetja ne prilagajo cenikov del. Izgovarjajo se, da bodo to storila šele, ko bodo gotove enotne kalkulativne norme, ki pa jih izdelujejo v Beogradu. Upravičena je torej bojazen, da se bo to delo zavleklo. To pa bo škodovalo storilnosti, škodovalo bo delavcem, ker ne bodo realno nagrajeni za svoja dela. Izkušnje kažejo, da je treba prav v gradbeništvu čimprej uvesti nagrajevanje po učinku, kar seveda za gradbeništvo ne bo nobena novost, temveč le nadaljevanje tistega, kar so pred nedavnim opustili.

Precej nepravilnosti je tudi glede razdelitve dobička. Ta stvar se vse preveč prepušča subjektivni oceni. V nekaterih pravilnikih je na primer določeno, da lahko upravni odbor ali delavski svet razdeli 20 odstotkov dobička za nagrade. Izkušnje kažejo, da so take stvari vedno nepravilne, uredba sama pa zahteva, da je treba v pravilnikih določiti jasna načela za delitev dobička. Nekatera podjetja so postavila dobra načela za delitev dobička in upoštevajo pri tem važnost delovnega mesta in druge odločilne činitelje ali pa so se odločili za progresivno delitev dobička na dosežene efektivne zaslužke.

Glede razponov med plačami lahko ugotavljamo dokajšen napredek. Prvi osnutki so kazali zelo škodljive težnje glede razponov. Takšne pravilnike so kolektivi zavrnili, na primer v podjetju »Induplati« v Jaršah, Grosuplju itd. Sedaj pa lahko ugotavljamo, da so doseženi realnejši razponi med kvalifikacijami in da so v podjetjih pravilneje ocenili vrednost delovnih mest.

Franc Plazar

Delo na vrtu

17,5 km dolg kanal

Skozi Baranjo so začeli graditi 17,5 km dolg kanal, ki bo v veliko korist kmetijstvu in industriji. S tem kanalom bo omogočeno namakanje 9100 ha obdelovalne zemlje kmetijskega agroindustrijskega kombinata »Belje«. Tovarna sladkorja na Vranjem vrhu pa bo dobila zadostno količino vode, potrebne za neovirano obratovanje. Predvidevajo, da bo kanal dovršen že letos. Stal bo nad 63 milijonov dinarjev. Vodo bodo črpali iz Drave pri Novem Brezdanu, kjer bo črpalna postaja, opremljena s črpalnimi napravami, katere bo izdelal ljubljanski Litostroj.

Od 31. marca dalje do preklica

dobi vsak deseti izžrebani kupec

pomladanskih modelov plaščev, oblek in kostumov

brezplačno

drugo blago v višini nakupa, in sicer konfekcijo, tekstil ali obutev po lastni izbiri v

veleblagovnici

Na-ma

Ljubljana (pred Pošto)

KRUHA BO VEČ

če bomo obdelali vso orno zemljo in iz nje iztisnili čimveč plodov

Nadaljevanje s 1. strani

luje. Če bodo ljudski odbori ozkogrudni, bo da odlok ponekod težko uresničiti. Kmetijskim organizacijam se marsikje ne bo izplačalo obdelovati razdrobljenih površin zaradi prevelikih stroškov. Kjer bodo ljudski odbori delavce obdavčevali, ker si pridelajo naročaj solate, nekaj peteršilja ali nekaj kilogramov fižola, tam se ti ne bodo odločili za zakup in male razdrobljene površine bodo še naprej ostale neobdelane. Prav pri tem pa lahko s pametno presojo pomagajo zbori proizvajalcev. Kjer bodo delavce oprostili davščin, zavoljo katerih bi izgubili otroške dodatke, bo zanimanje za obdelavo vrtov in njivic znova oživelo.

Delo na vrtičku, po utrudljivem enostranskem opravljanju v tovarni ali rudniku, duševno razvedri človeka, ga telesno okrepi, delavec in njegovi otroci pa se ob tem tudi izobražujejo, saj nenehno opazujejo rast rastlin, vpliv umetnih gnojil itd.

Zakaj je dobro, da tudi delavske družine obdelujejo svoj vrtiček? Pridelki z vrtov in njivic bodo nedvomno izboljšali gospodarski položaj delavskih družin. Če bo del solate, špinače, peteršilja in podobnih stvari zraslo na vrtu, bo družina imela takoj manj izdatkov in bo lahko denar obrnila za druge stvari. Delo na vrtovih in njivicah, po končanem delu, pa lahko tudi štejemo za duševno razvedrilo, telesno okrepitev in celo del izobraževanja. Delavec, ki enostransko dela v tovarni, se bo duševno in zdravstveno povsem drugače počutil, če se bo razvedril z delom na vrtu in vsestransko razgibal telo. Opazovanje rasti rastlin, vpliv raznovrstnih gnojil, zasledovanje sodobnih metod obdelave malih površin pa bo delavcu tudi širil njegovo vsesplošno obzorje. Razen blagostanja, ki ga bo torej občutila delavska družina, torej ne gre podcenjevati tudi teh vplivov, ki jih je lahko deležen delavec sam in njegovi otroci.

Še besedo, dve o splošni rasti kmetijske proizvodnje in vlogi industrijskih delavcev pri tem. Kmetijska proizvodnja bo hitreje naraščala in cene pridelkov bodo nižje, če bodo kmetijski delavci obdelovali zemljo s stroji in uporabljali umetna gnojila. Teh pripomočkov pa se marsikje izogibljejo, ker so gnojila še razmeroma draga in so tudi cene za popravila strojev zelo visoke. Podatki nekaterih kmetijskih posestev kažejo, da odpade od skupnih stroškov kar 70 % na materialne stroške in stroške reprodukcij. Močna krmila n. pr. so zelo draga. Otrobi stanejo od 16 do 20 dinarjev za kilogram. Večja proizvodnost v industriji umetnih gnojil in drugod pa lahko vpliva na pocenitev teh stvari. Lani se je marsikje dogodilo, da so zavoljo visokih cen rezervnih delov za stroje in dragih storitev v delavnicah Agroservisov opustili delo s stroji in rajši zemljo ročno obdelovali. Generalno popravilo traktorja stane pol milijona dinarjev, to je toliko, kolikor stane 7 vagonov krompirja. Agroservisne delavnice bi morale torej znižati svoje proizvodne stroške. Z letošnjimi predpisi je to tudi predvideno. Agroservisne delavnice so oproščene nekaterih dajatev, kar naj bi vplivalo na znižanje cen popravilom strojev itd. In kaj so storili nekateri ljudski odbori? Namesto zveznih dajatev so predpisali agroservisom svoje okrajne oziroma mestne dajatve, tako da se v praksi položaj ni prav nič spremenil. Popravila so še vedno draga zavoljo ozkogrudnosti ljudskih odborov. Seveda tudi ob takih primerih lahko rečejo svojo besedo zbori proizvajalcev in podvzamejo takšne ukrepe, ki bodo neposredno vplivali na rast kmetijske proizvodnje in s tem na pocenitev kmetijskih pridelkov.

PISMO IZ ŠTOR

Ko bo komuma zaživela

bo verjetno drugače z gospodarstvom

Kritizirati je lahko, bodo pripomnili občutljivi in prizadeti. Tako je že v navadi, če nekomu poveš stvari, ki ga zadevajo. Tokrat bi se malo dotaknil tukajšnjih gospodarskih podjetij v občini. Čitatelji bodo verjetno vprašali, zakaj nismo pisali že prej o teh stvareh. Mi v Štorah smo brez konkurence, saj smo likvidirali že nekaj obrtnih delavnic in trgovin. Zakaj? Pojasnil in izgovorov je v takšnih primerih vedno dovolj, končen račun pa itak plača skupnost. Odveč bi bilo vzbujati spomine, kako so navijali cene v bivši poslovalnici »Preskrbe Šentjur«, pa ta kljub temu ne posluje več. Kako in kaj pa je z ostalimi podjetji v Štorah?

Trgovini »Livar« in »Plavž« res nimata za seboj dolge življenjske dobe, zato naj gre naša kritika mimo njiju. Ostane pa še brez konkurence mesnica (pred vojno sta tekmovala v malih Štorah kar dva konkurenta) in najvažnejše, plodonosno gospodarsko podjetje »Pesek«, ki se ga je prijel že ljudski pridevek, da je to »zlata jama«.

Pustimo sedaj ob strani to, koliko zaslužijo in kako gospodarijo v teh podjetjih. Vprašati je treba le, kaj so doslej napravili za ublažitev stanovanjske krize. Na to lahko odgovorimo samo — ničesar. Niti enega svojega delavca ali uslužbenca nimajo pod svojo streho. Še več. Svoje poslovne lokale in pisarne imajo v stanovanjskih prostorih. Ali niso ta podjetja tudi moralno dolžna, da prevzamejo nase del odgovornosti za ublažitev stanovanjske krize? Pa, kaj hočemo, saj visoke najemnine ne bremenijo plačni sklad.

Kadrovska politika se na vse veselje izboljšuje. V mesnici so dobili dva vajenca. Vajenca ima tudi parna pekarna. Pekarna je obnovila svoje prostore, kupila stroje, skrbi za higieno. Da bi bolj izkoristila zmogljivost svojega obrata, bo ustregla še odjemalcem v Šentjuriu in Teharjih.

Skoraj bi pozabili na umirajoče občinsko gospodarsko podjetje »Brivski in frizerski salon«, ki je že pet mesecev v agoniji in krčih. Nešteto opazk je že padlo na račun tistega, ki je kriv, da je ta lokal že od dneva mrtvih v minulem letu zaprt. Da ne bi bilo preveč smešno, če bi ostale Štore brez brivnice, je zrasla tam izven središča bolj higienično urejena brivnica skoro z istim osebjem, seveda — zasebna. Sedaj ni več izgovorov, da ni dela, saj čakajo stranke kar po celo uro na vrsto in pešačijo po pol ure do brivca, če jih zaprte železniške zapornice prej ne zaustavijo. Koliko in kaj se kvari v zaprtem lokalu bivšega brivsko frizerskega salona, še ni tako očitno, bolj očitno je to, da je lokal že tako dolgo zaprt.

Upam, da bo to dobrohoteče opozorilo vendarle zaleglo vsaj toliko, da ne bomo ob proslavi desetletnice naše osvoboditve gledali zaprt lokal, kot znak svojevrstnega gospodarstva, za katerim ne mislimo peti žalostink. Prizadeti pa vendarle upravičeno pričakujemo, da bo takrat pri nas z gospodarstvom vse drugače, ko bo komuna zaživela. **V. J.**

BREZ PRAGOV

ni mogoče vzdrževati železniških tirov

Te dni je delavski svet Podjetja za vzdrževanje železniških prog v Novi Gorici na rednem zasedanju potrdil bilanco za minulo leto. Člani sveta so ocenili dosedanje delo in se seveda tudi pomenili o težavah in napakah.

Proga Jesenice—Sežana, ki jo vzdržuje delovni kolektiv, sodi med najtežje v naši državi. Skupno s stransko progo Prvačina—Ajdovščina znaša celotna dolžina tirov 143 kilometrov, na progi je 37 postaj in postajališč. Na tej progi je prav tako 44 predorov v skupni dolžini 20 kilometrov.

Plan vzdrževanja za preteklo leto so v nekaterih postavkah znatno presegli, v nekaterih postavkah pa ga niso dosegli. Plan so presegli predvsem pri tistih delih, kjer ne potrebujejo gradiva. Izmenjali so precej manj pragov kot so planirali. Pomanjkanje materiala, predvsem lesenih pragov čestokrat ovira delo podjetja. Posebnost železniške službe namreč še vedno zahteva centralen nakup nekaterih vrst materiala, zlasti tirnic, pragov itd.

Večji del dobička, to je skoraj 10 milijonov dinarjev, je porabil kolektiv za dograditev stanovanjskega bloka v Novi Gorici. Lani so imeli precej manj neopravičenih izostankov kakor prejšnja leta, bolezenskih izostankov in neproduktivnih ur zaradi slabega vremena, ovir vlakov itd. pa imajo še precej.

Kljub nekaterim napakam in pomanjkljivostim je kolektiv zadovoljen z uspehi, ki jih je dosegel v prvem letu delavskega gospodarjenja. Ne more pa se sprijazniti s pomanjkanjem pragov, ker brez teh res ni mogoče redno in smotrno vzdrževati prog.

Š. J.

Še 80.000 ton pšenice je prišlo

Zaradi suše se je lani zmanjšal pridelek pšenice v Jugoslaviji kar za milijon ton in mora država le-to uvažati. Petnajst čezoceanskih ladij je že lani v novembru in decembru pripeljalo iz Kanade in ZDA v Jugoslavijo 140.000 ton pšenice. V prejšnjem in tem mesecu pa je nadaljnjih sedem čezoceanskih ladij pripeljalo samo v reško luko okroglo 80.000 ton pšenice, predvsem od ameriške pomoči. V tem mesecu pa pričakujemo še nadaljnjih 7 ladij, ki vozijo pšenico in so že na poti v domovino.

IZOBRAŽEVANJE V »SVOBODAH«

MARKSISTIČNI KROŽKI SE UVELJAVLJAJO

Že na kongresu »Svobod«, ki je zasedal pretekło leto v Celju, je bilo ugotovljeno, da je treba v naših »Svobodah« prvenstveno razviti izobraževalno dejavnost, ker družbeni položaj, ki so si ga ustvarili delovni ljudje, zahteva, da hitro in temeljito širimo znanje in izobrazbo. Praktična napotila o izobraževalnem delu pa je dal plenum Glavnega odbora Zveze »Svobod« v Mariboru in posvetovanje o izobraževalni dejavnosti v Celju in Ljubljani v začetku letošnjega leta.

Ni dvoma, da je bilo lansko leto neka prelomnica v dejavnosti naših delavskih prosvetnih društev. Vse dotlej so se namreč naša delavska društva ukvarjala v pretežni meri z zgolj kulturno-umetniško dejavnostjo. Na lanskoletnih jesenskih občnih zborih, posebno pa po posvetovanju o izobraževalnem delu, pa so se društva temeljito pomenila, kako začeti z organiziranim izobraževalnim delom v svojih krajih. Ustanovljena so bila strokovna vodstva izobraževalnih sekcij, vodje delavskih univerz in marksističnih krožkov.

Za danes nekoliko o marksističnih krožkih pri »Svobodah« v ljubljanski okolici, ki so se že močno uveljavili in jih obiskuje vedno več znanja željnih ljudi. »Svoboda« v Šiški v Ljubljani je lani ustanovila tak marksistični krožek. Že v začetku se je za tečaj prijavilo 30 obiskovalcev, večinoma učencev v gospodarstvu. Zanimivo je, da so ti učenci tudi najvztrajneši obiskovalci in z velikim veseljem sledijo predavanjem. Doslej so imeli že 13 predavanj, nameravajo pa jih imeti še 3. Na prvem predavanju so obdelali osnove marksizma, nato o razredih, o strankah v bivši Jugoslaviji, o odnosu naših narodov do integracije, o naši državi pred vojno in po njej, o kapitalizmu, socializmu in o nastajajočih komunah. Po vsakem predavanju tečajniki živahno razpravljajo o vseh stvareh, ki jih dovolj ne razumejo. Seveda bodo letos tečajniki dobili le nekaj osnovnega znanja o določenih družbenih pojavih in dogodkih. Drugi mesec bodo tečaj zaključili in ga prihodnje leto nadaljevali.

Enak tečaj imajo tudi v Škofljici, kjer se je dobro obnesel. Doslej so imeli že 10 predavanj, do konca maja pa jih bo še 5. Tečaj stalno obiskuje 10 do 15 tečajnikov.

Pred nekaj tedni so organizirali tečaj tudi v Litiji. Prvo predavanje je imelo naslov: Revolucionarno leto 1848 in južni Slovani. Sledilo je predavanje o sarajevskem atentatu. V prihodnjih dneh se bodo tečajniki seznanili z makedonskim nacionalnim vprašanjem, vlogi cerkve pri južnih Slovanih in delavskem gibanju na Slovenskem do prve svetovne vojne. Iz tega je razvidno, da so programi tečajev vsepovsod različni in da predavatelji obravnavajo na tečajih predvsem tisto snov, za katero se ljudje najbolj zanimajo.

Vsekakor so v teh društvih s to obliko izobraževanja šele dobro začeli. Toda ta način je pokazal, da je dober in da ga bo treba še naprej razvijati.

OB 150-LETNICI ROJSTVA HANSA CHRISTIANA ANDERSENA

Bil je velik prijatelj otrok

Hansa Christiana Andersena, velikega danskega pesnika, pisca najlepših bajk pozna mladina vsega sveta.

Rodil se je dne 2. aprila 1805 v majhni danski vasici Odense. Oče je bil čevljar — samosvoj, svobodnjaški človek z veliko mero domišljije. Sinu je pripovedoval pravljice iz Tisoč in ene noči in ga popeljal v svet sanj. Ko je oče umrl, je skrbela zanj mati, ki se je udinjala kot perica. Mladost, polna tegob in revščine, je bila za Andersenovo življenje zelo pomembna in je postala značilnost za vse njegovo kasnejše početje.

Postati je hotel pevec in plesalec. Kot štirinajstletnik je odšel v Kopenhagen — prestolnico Danske in zaplesal na deskah ondotnega gledališča. Njegovega plesa niso marali. Toda njegov talent so opazili drugi igralci in mu pomagali, da se je vpisal v šolo. Brez vsakršnih sredstev, v veliki revščini se je samcat izobraževal in se leta 1828 prerinil iz šole. Za svoj poklic si je izbral pisateljevanje. In postal je eden najznamenitejših mož danske književnosti.

Veliko slavo si je ustvaril s svojimi potopisi, ki jih je napisal o svojih potovanjih po Švedski, Italiji, Nemčiji, Španiji, Grčiji pa tudi po naši deželi. Svetovno slavo pa si je ustvaril s svojimi čudovitimi pravljicami, ki so danes prevedene v vse svetovne jezike. Svoje pravljice je znal povezati s stvarnostjo, v njih je odsev neomajne vere v boljšo in lepšo bodočnost mladih, zatiranih ljudi.

Andersenova dela bero vsi narodi sveta. Posebno pa so priljubljene njegove pravljice, ki jih bero otroci, saj vedo, da je bil njihov največji prijatelj.

PABERKI
O DELU »SVOBOD«

V lutkovnem gledališču dela največ mladine. Lutkovno gledališče »Svobode« na Taboru v Mariboru obstaja že več let. Sedaj šteje 23 članov — največ mladine — ki z uspehom uprizarja lutkovne igrice za pionirje. Imajo svoj lastni oder in precej drugega inventarja. Lutkovni družini pomaga sindikalna podružnica železniških delavnic »Boris Kidrič«. Nedavno so uprizorili zahtevno lutkovno igro »Žogica nogica«. Za 10. obletnico osvoboditve pripravljajo nekaj zanimivih lutkovnih iger.

Hvaležni poslušalci. Na vokalno instrumentalnem koncertu v Borovnici so nastopili: moški, ženski in mešani pevski zbor »Svobode«, gimnazijski mladinski zbor, pevski zbor sindikalne podružnice lesnoindustrijskega obrata »Breg« in mladinski oktet iz Črnuč. Takega koncerta v Borovnici že dolgo ni bilo in želijo, da bi »Svoboda« kmalu pripravila spet podobno prireditev.

V Krškem bo večer neznanih talentov. Upravni odbor Svobode v Krškem dobiva vedno več prijav za Večer neznanih talentov. Tudi med prebivalci je veliko zanimanje za prireditev.

Mladinsko gledališče se pripravlja. »Svoboda« v Kočevju ima tudi mladinsko igralsko družino, ki se pridno pripravlja na uprizoritev igre »John v zadregi«.

V »Svobodi« dela 70 mladincev in mladink. »Svoboda« v Domžalah ima nad 200 članov, od katerih je 70 mladincev in mladink ter 15 pionirjev. Mladina deluje v vseh društvenih odsekih.

Mladinsko gledališče snujejo. Čeprav se je za mladinsko igralsko sekcijo »Svobode« v Velenju prijavilo le devet mladincev, bodo vseeno skušali ustanoviti stalno mladinsko gledališče. Sprva bodo igrali lažje igre, kasneje pa, ko bodo pridobili še druge, nameravajo uprizarjati težja dela.

IZ ŽIVLJENJA »SVOBOD« V CELJSKEM OKRAJU

SKRBNE PRIPRAVE

Pred dnevi so se predstavniki delavskih prosvetnih društev »Svoboda« celjskega okraja posvetovali o proslavi desetletnice osvoboditve.

Vse prireditve bodo skrbno pripravili. Najboljša društva bodo nastopila tudi na proslavi v Celju in Preboldu.

Na posvetovanju so opozorili, da bo letos v juniju minilo 20 let, odkar so protiljudski režimi stare Jugoslavije prepovedali delovanje »Svobode«. Ob tej priložnosti bodo na spominskih sejah in sestankih govorili o revolucionarnem delu »Svobode« pred vojno ter poglobili dejavnost sedanjih delavskih prosvetnih društev.

Lu-Bo

NA VIRU PRI DOMŽALAH SO ZELO DELAVNI

Vsak začetek je težak

Precej časa je minilo, odkar smo na Viru pri Domžalah ustanovili »Svobodo«, toda o njeni dejavnosti ve samo bližnja okolica. V »Svobodi« delajo večji del delavci bližnjih tovarn.

Kot povsod, je bil tudi pri nas začetek težak. Treba je bilo opremiti oder. Pri tem delu so se izkazali vsi člani. Na novo urejenem odru je naša igralska družina igrala že več iger. Dvorana je last kmetijske zadruge. Pri izposojanju dvorane nastajajo težave, ki jih bo moral upravni odbor društva skupno s upravnim odborom Zadruge čimpreje odpraviti.

Lani je društvo ustanovilo kar tri pevske zbore in moški kvintet. Zbore poučuje profesor Stane Habe. Tudi novoustanovljeni tamburaški zbor je že nastopil.

Društvo se pridno pripravlja na praznovanje 10-letnice osvoboditve. Med drugim bomo ob tej priliki imeli svečano akademijo, dramska družina pa bo uprizorila igro »Polom«.

Matija Jama je eden velikih slovenskih slikarjev. Delal je v Hollosyjevi in Ažbetovi šoli ter na münchenski akademiji. Prepotoval je vso Evropo in razstavljal skupno z velikimi impresinisti po vseh večjih umetniških središčih Evrope. Slikal je slovensko zemljo. Posebno mnogo del je posvetil Beli krajini in njenim ljudem. Na sliki: Belokranjsko kolo.

TRI ZGODBE

Dolgo smo čakali in končno le dočakali: preko naših filmskih platen je stekel novi celovečerni slovenski film »Tri zgodbe«. In kar takoj povejmo — dober je in mirno lahko vzdrži primerjavo s filmi svoje zvrsti, tako imenovanimi »omnibusi« tujih produkcij, ki smo jih doslej videli (»Encore«, »Trio«, »Zgodbe iz predmestja«). »Tri zgodbe« sodijo med tista filmska dela, ki nas ne razočarajo, celo zelo zadovoljni smo z njimi, a jim ponavadi ne posvečamo mnogo besed ter jih na kratko označimo kot dobre filme (s stalnim refrenom, da bi »takih filmov želeli še več v naše kinematografske repertoarje«). Ker pa sedaj govorimo o filmu naše mlade produkcije — je prav, da se ustavimo ob nekaterih njegovih lastnostih, posebnostih in napakah, ki bi jih pri kakem tujem filmu morda celo spregledali, vsekakor pa le bolj ali manj neprizadeto omenili. »Tri zgodbe« pa nam ne dajo več misliti le zato, ker je to naš film, plod treh naših režiserjev, ki so se prvič predstavili filmski publiki ter pokazali, kaj lahko od njih pričakujemo, ampak razodevajo tudi veliko prizadevnost, resnost in originalnost avtorjev in — kar poudarimo še enkrat — močno doživetje.

Prvo kar nas preseneti, je nov odnos do komponiranja filmskih zgodb v celoto »omnibusa«, kot pa smo bili doslej navajeni. Ta odnos ustvarjalcev »Treh zgodb« tudi razkriva popolnoma drugačno pojmovanje vloge in namene te filmske zvrsti. Kajti za vse »omnibuse«, ki smo jih videli, je bil značilen nek bolj ali manj lahkoten življenjski ton in pa neubranost celote: vrstile so se kratke filmske zgodbe z resno, celo tragično vsebino, s šaljivimi, včasih satiričnimi filmskimi humoreskami in vsem ni bil niti idejni stržen soroden. Zato so taki filmi največkrat pustili vtis neenotnosti, natrpanosti ali po domače »sračjega gnezda«; polovico filma smo pa tako ali tako pozabili, kajti po lepi človeški navadi so nam močneje ostale v spominu vesele zgodbe, ki so one resne kar nekam prekrile.

Ta lahkotni ton in pestrost zgodb omnibusa, ki jim ga je vsilil njihov komercialni nastanek, pri »Treh zgodbah« ne opazimo. Le-te so ubrane na več ali manj liričen, vseskozi resen ton. Vse »Tri zgodbe« veže v zaključeno celoto tudi motiv ljubezni. In vsem zgodbam je skoraj simbolni okvir voda. Torej vsekakor krepke vezi, ki lahko združijo filmske zgodbe različnih človeških usod v zaokroženo filmsko celoto. Novi slovenski film se je tako precej oddaljil od tistega tipa omnibusa, kot smo ga bili navajeni. »Trem zgodbam« ni več cilj komercialni uspeh oziroma zabava, ampak težijo k resnemu umetniškemu delu, k načinu filmskega oblikovanja, podobnemu novelskemu v književnosti. Naš prvi omnibus, če ga tako lahko še imenujemo — in zakaj ga ne bi, če pod tem imenom razumemo homogeno filmsko zbirko filmskih novel — tako odpira novo pot v filmsko ustvarjanje in to ne samo v jugoslovanskem okviru, saj simpatije gledalcev dajo slutiti lepo bodočnost tej filmski zvrsti.

Vse tri zgodbe obravnavajo splošno človeške probleme: težko spoznanje človeka, da je že star in obnemogel za svoj poklic, nesrečna ljubezen, borbo z naravo za obstanek. Torej, lahko bi rekli, večni človeški problemi. V filmu tudi niso zgodbe časovno točno določene: medtem ko pri prvi in zadnji občuteno poudarjeno socialno ozadje dogajanja kaže na leta starega družbenega reda pred revolucijo, pa je zgodba o Katičini ljubezni tako problemsko kot časovno manj določljiva, lahko bi se dogodila tudi danes. Sicer avtorjem filma niti ni šlo za neko določeno dobo. Hoteli so pokazati slovenskega človeka in njegovo življenje ob naših dveh rekah in trdo borbo za vodo na hribovskih kmetijah Koroške. Slovenska lokalizacija teh splošno človeških teženj je vsem trem režiserjem uspela — s platna govori slovenski človek in diha slovenska pokrajina. To niso dosegli v toliki meri z jezikovno lokalizacijo — nedosledna uporaba dialekta in slovenskega pogovornega jezika je sploh najbolj ponesrečena stran tega filma in tako načenja zelo aktualno vprašanje o jeziku v naših filmih sploh — kolikor z nevsiljivim podčrtavanjem lirike pokrajine in njenih ljudi. Lirika je tudi najizrazitejša skupna poteza vseh treh režiserjev ter kaže, da bo postala ena od bistvenih značilnosti slovenskega filmskega stila. Vendar večkrat oslabi samo v slikovno pokrajinski motiv ali v primitivno stilizacijo (na primer simbolno filmsko stiliziranje ljubezni posebno v zadnji zgodbi).

»Hudičeva čeljust«, prva zgodba, režiserja Jana Kavčiča, ki jo je posnel po motivih Ingoličevega romana »Splavarji«, je najšibkejši del filma. Poleg tega, da prizori v menda le malo preveč amerikanizirani krčmi stilno izstopajo iz celotne ubranosti. Sama zgodba daje prej vtis epizode kot zaokroženega dogodka. Namesto da bi večji prizori poudarjali zapuščenost in duševno krizo starega Vitužnika, ga pa zabrišejo, razbijejo dramatično celoto, vzbujajo vtis neenotnosti in zaradi pretirane hrupnosti udušijo liriko. Veliko bolj kot režiserju, gre zasluga za močan vtis, ki ga naredi zlasti zadnji prizor, odlični ter resnično filmsko dovršeni igri Staneta Severja, ki je z izredno poglobljenim likom starega »flosarja« največje igralsko doživetje celega filma sploh.

Tudi France Kosmač, ki je režiral zadnji del »Koplji pod brezo« po motivu Vorančeve novele »Vodnjak«, je prenatrpal svojo zgodbo. Sicer je ustvaril napeto vzdušje nasprotja med Borovnikovino in bogato vaško srenjo, a so liki — posebno moti zapiti študent ali kaj že je s svojo neizrazito filozofijo — skoraj edino izjemo Mihe, neizdelani, neizraziti ali celo nedosledni kot stari Rdečkar. Sploh se gledalcu vsiljuje mnenje, da je ena bistvenih zahtev kratkega filma: čim manj oseb in poglobljena koncentracija na glavna dva ali tri like, ki jih ostali le bežno, zaradi situacije ali značaja osvetljujejo.

To se je najbolj posrečilo Igorju Pretnarju, režiserju srednje zgodbe »Na valovih Mure«, ki jo je posnel po noveli Miška Kranjca. Za drugo zgodbo lahko rečemo, da je najbolj »filmska«: stilno in vsebinsko enotno zaokrožena, čeprav zaradi obrabljenega motiva morda gledalca manj pretrese. Pretnar jo je ubral na učinkovito — le na nekaterih mestih preveč stilizirano — baladno lirično vzdušje. Morda mu je k temu precej pripomogla literarna predloga — ki ji je od vseh treh režiserjev najbolj zvest — saj je liričnost ena najbolj tipičnih lastnosti Kranjčevih spisov.

In če bi bila primera iz literature umestna in primerna za sedmo umetnost, ki na koncu lahko opažanja strnili: medtem ko je »Hudičeva čeljust« psihološko poglobljena reportaža, a »Koplji pod brezo« napeta psihološka novela, je »Na valovih Mure« občutena lirična balada. A to ne pove mnogo. Veliko več pove dejstvo, da so »Tri zgodbe« film, ki ne bo dosegel velikega uspeha samo doma, ampak bo pripovedoval povsod po svetu o naši zemlji

V. T.

ŠTEFAN ZWEIG

Šahovska novela

»ŠAHOVSKA NOVELA« je poslednje leposlovno delo Štefana Zweiga, znamenitega nemškega pisatelja v prvi polovici tega stoletja. Rodil se je na Dunaju, a umrl med poslednjo vojno v Ameriki kot politični emigrant.

To Zweigovo leposlovno delo je močna in globoka študija o kraljevski igri šaha in političnih preganjanjih. Novela je bila prvič objavljena 1944. leta, istočasno z angleškim prevodom.

Na veliki potniški ladji, ki je bila opolnoči namenjena iz New Yorka proti Buenos Airesu, je bilo nemirno in živahno, kakor je na ladjah vedno v zadnjih urah pred odhodom.

Potnike, ki so vstopali, so spremljali številni prijatelji, skozi salone so tekali in klicali imena nosači brzojavk, s postrani potisnjenimi kapami, ljudje so prinašali kovčke in cvetje, otroci so radovedni tekali po stopnicah navzgor in navzdol, medtem pa je orkester na palubi neutrudno igral.

Pogovarjal sem se na palubi z nekim znancem, nekoliko odmaknjen od tega vrveža, tedaj pa se je poleg naju dvakrat ali trikrat zasvetila magnezijeva luč — reporterji so najbrže tik pred odhodom ladje v naglici še obiskali in fotografirali kakšno posebno osebnost. Moj znanec se je ozrl tja in se nasmehnil:

»Z vami potuje znamenita ptica: Čentovič.«

Ker je po izrazu mojega obraza videl, da ga nisem razumel, je dodal:

»Mirko Čentovič, svetovni šahovski mojster. Sodeloval je na šahovskih turnirjih po vsej Ameriki, od vzhoda do zahoda, zdaj pa je namenjen v Argentino, da si nabere tam novih lovorik.«

Tedaj sem se spomnil tega mladega prvaka in nekih podrobnosti iz njegove nagle kariere. In moj prijatelj, ki je bral časopise z večjo pozornostjo kakor jaz, je izpopolnil moje spomine z vrsto novih anekdot. Čentovič se je nekako pred enim letom uvrstil med najboljše mojstre šaha, kakor so bili Aljehin, Capablanca, Tartakower, Lasker, Bogoljubov. Odkar se je na šahovskem turnirju v New Yorku leta 1922 pojavilo sedemletno čudo, otrok Reszewsky, ni še nihče tako docela neznan prodrl v ta slavni krog in vzbudil toliko splošne pozornosti. Videti je namreč bilo, da Čentoviču po njegovih intelektualnih sposobnostih ne bi mogel nihče prerokovati tako sijajne karijere. Kmalu se je začelo šušljati, da ta šahovski mojster v svojem privatnem življenju ne zmore na nobenem jeziku napisati niti enega stavka brez slovničnih napak, eden izmed njegovih hudih nasprotnikov pa je celo zlobno trdil, da je »njegovo znanje univerzalno«. Čentovič je bil sin revnega splavarja ob Donavi in njegovo malo barko je neke noči prevrnila ladja, natovorjena z žitom. Po očetovi smrti se je usmilil dvanajstletnega dečka župnik v nekem zakotnem mestecu, ga vzel k sebi in se pošteno trudil, da bi se ta tihi, topi otrok širokega čela naučil doma to, česar si v šoli ni mogel zapomniti.

Vendar je bil ves napor zaman. Mirko je spet in spet brez razumevanja buljil v besede, ki so mu jih bili že stokrat razložili; nemogoče mu je bilo, da bi v svojih počasnih možganih zadrževal vsaj najosnovnejše znanje. Ko je moral računati, si je še štirinajstleten pomagal s prsti, čitanje knjig in časopisov pa je bilo za tega na pol odraslega mladeniča poseben napor. In vendar ne bi smeli trditi, da se Mirko ni trudil, ali da bi bil trmast. Rad je napravil vse, kar so mu ukazali, prinašal je vodo, sekal drva, pomagal na polju, snažil kuhinjo in opravljal vestno, dasi počasi, vse, kar so od njega zahtevali. Župnika pa je pri tem čudnem mladeniču najbolj jezila njegova ravnodušnost do vsega. Nobenega dela se ni lotil sam od sebe, nikoli ni ničesar spraševal, ni se igral z drugimi dečki, na vsako opravilo ga je bilo treba izrecno opozoriti. Po opravljenem delu je molče sedel v sobi, pogled mu je bil prazen, kakor je prazen pogled ovac na paši in se ni niti najmanj zanimal za vse tisto, kar se je godilo okoli njega. Ko si je zvečer župnik prižgal svojo dolgo čedro, kakršne imajo kmetje, in je zaigral z žandarmerijskim narednikom svoje tri običajne partije šaha, tedaj je skuštrani, svetlolasi deček negibno sedel poleg njiju ter na pogled zaspano in ravnodušno gledal izpod težkih vek v kockasto desko.

In ko sta bila nekoč zvečer oba partnerja zatopljena v igro, se je od zunaj oglasilo zvončkljanje kraguljčkov na saneh, ki so se bolj in bolj približevale. Tedaj je naglo stopil v hišo kmet, s snegom na kapi, in je zaprosil župnika da bi dal poslednje olje njegovi materi, ki je bila na smrtni postelji. Župnik se je nemudoma odpravil z njim. Narednik, ki ni še bil izpil svoje čase piva, si je pred odhodom še enkrat prižgal čedro, nato pa si je jel obuvati svoje težke škornje, ko je iznenada opazil, kako je Mirkov pogled nepremično uprt v šahovsko desko, na kateri je bila pravkar pričeta nova partija šaha.

»No, boš ti dovršil igro?« je dejal narednik v šali, docela prepričan, da zaspani dečko ne bi mogel pravilno premestiti niti ene same šahovske figure na deski. Deček je boječe dvignil pogled, pokimal z glavo in sedel na župnikovo mesto. S štirinajstimi potezami je bil narednik premagan in moral si je priznati, da njegovega poraza ni bila kriva niti ena njegova nepremišljena ali prenagljena poteza. Prav tako se je končala tudi naslednja partija.

»Baleamov osel!« je ves začuden vzkliknil župnik, ko se je vrnil in je pojasnil žandarmerijskemu naredniku, ki ni tako dobro poznal sv. pisma, da se je zgodil podoben čudež pred dva tisoč leti, ko je mutasto bitje iznenada dobilo dar govora in pamet modrijanov. In čeprav je bila ura že pozna, se je župnik vseeno hotel pomeriti s svojim komaj na pol pismenim famulosom. Mirko je z lahkoto premagal tudi njega. Igral je brez truda, počasi in premišljeno, ne da bi bil le enkrat dvignil svoje široko čelo, sklonjeno nad šahovsko desko. Igral pa je z največjo gotovostjo, in v naslednjih dneh se niti župniku niti narednika niti enkrat ni posrečilo, da bi dobila vsaj eno edino partijo šaha. Zdaj je bil župnik, ki je bolje kakor vsi drugi poznal zaostalost svojega varovanca na vseh ostalih področjih, silno radoveden, kako se bo izkazala ta izredna, enostranska dečkova nadarjenost pred strožjim izpitom. Odvedel je Mirka k vaškemu brivcu, ki mu je ostrigel skuštrane, kot slama svetle lase, da bi bil vsaj malo bolj dostojen, in ga je na saneh odpeljal v sosednje mestece. Tam je v neki kavarni na glavnem trgu vedel za kotiček, v katerem se sestaja nekaj strastnih šahistov, katerim sam ni bil dorastel. Družba se je začudila, ko je stopil v kavarno župnik s petnajstletnim dečkom svetlih las in rdečih lic, ki je bil ogrnjen z ovčjim kožuhom, na nogah pa je imel težke visoke škornje in ki je povešenih oči obstal v kotu, dokler ga niso poklicali k mizi s šahom. V prvi partiji je bil Mirko premagan, kajti pri dobrem župniku ni nikoli videl takozvanega sicilijanskega začetka. V drugi partiji je odigral z najboljšim šahistom remi. In od tretje in četrte partije dalje je dobival vsako igro.

(Se nadaljuje)

PRED AZIJSKO-AFRIŠKO KONFERENCO V BANDUNGU

POMLAD V AZIJI

350 delegatov iz 29 držav, v katerih živi dobra polovica človeštva. — Konferenca bo obsodila kolonializem in rasizem ter odločilno vplivala na nadaljnji razvoj mednarodnih odnosov.

Na azijsko-afriško konferenco, ki se bo začela 18. aprila v indonezijskem mestu Bandungu (Zahodna Java), bo prišlo kakih 350 delegatov iz 29 držav, v katerih živi dobra polovica človeštva. Razen delegatov pa bo na konferenco prišlo tudi 4000 gostov in 600 novinarjev.

Mnoge države, ki so sklenile, da bodo na konferenci sodelovale, so že sestavile svoje delegacije. Indijsko delegacijo bo vodil predsednik Nehru, burmansko predsednik U Nu, Ceylon bo zastopal predsednik vlade Cotelavala, Pakistan ministrski predsednik Mohamed Ali, Indonezijo predsednik Sastroamidžodžo. Na konferenco bodo prišli tudi predsednik kitajske vlade Ču En Laj, predsednik egiptovske vlade Naser in predsednik Iraka, Nuri El Said. Tudi sudansko delegacijo bo vodil predsednik vlade; siamsko, libanonsko in avganistansko delegacijo pa ministri za zunanje zadeve. V Bandung bo prišel tudi Ho Ši Minh, predsednik vlade Severnega Vietmana.

Na konferenci v Bandungu, ki bo prva skupna konferenca azijskih in afriških dežel, bodo skušali najti »največji skupni imenovalec« vseh najvažnejših vprašanj, ki zanimajo narode teh dveh celin. Govorili bodo o kolonializmu ter rasizmu in obsodili te ostanke preteklosti. Razpravljali bodo o miroljubni uporabi atomske energije, o aktivni koeksistenci in zavzeli se bodo za sprejem nekaterih azijskih in afriških držav v OZN (Kitajska itd.). Verjetno bodo govorili tudi o izraelsko-arabskem sporu in formoškem vprašanju. Lahko tudi pričakujemo, da bodo sklenili sporazum o gospodarskem in kulturnem sodelovanju med azijskimi in afriškimi deželami.

Ves svet z zanimanjem spremlja priprave za konferenco v Bandungu, saj bodo njeni sklepi odločilno vplivali na nadaljni razvoj mednarodnih odnosov.

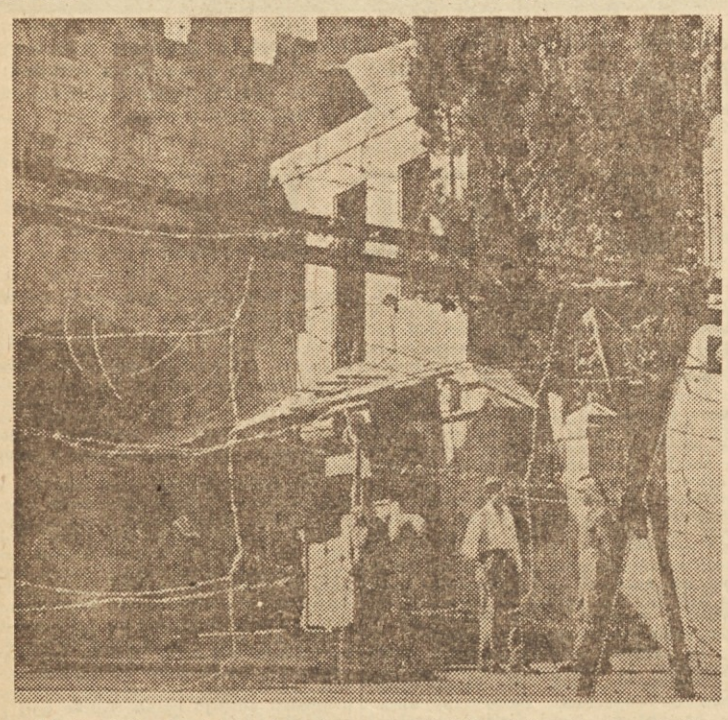

Čas bi že bil, da bi v Izraelu, v arabskih državah, pa tudi v Washingtonu in Londonu, spoznali, kako škodljive so sovražnosti na izraelsko-arabskih mejah, in pravično rešili spor med Izraelom in arabskimi deželami. — Na sliki vidimo mejo med Izraelom in Jordanom, ki je razdelila Jeruzalem

MEZDNO GIBANJE NA JAPONSKEM

VELIK OPOMIN

Pred dobrim tednom dni je na Japonskem stavkalo 140.000 rudarjev. Stavka je zajela sto jaškov v premogovnikih na otokih Kiu Šiu, Tohoku in Hokaidu. Organizirala jo je japonska sindikalna organizacija »Sohio«, ki je pred tedni napovedala »veliko pomladansko ofenzivo delavcev« za izboljšanje mezd in delovnih pogojev.

S stavko, ki je trajala 36 ur, so japonski delavci demonstrirali proti trinajstim velikim premogovnim družbam in zahtevali zvišanje mezd za 3000 jenov na leto. Stavkovno vodstvo je opozorilo lastnike rudnikov, da je ta stavka le opomin, ki naj ga upoštevajo, če hočejo preprečiti splošno stavko vseh 200.000 japonskih rudarjev. Delodajalci pa tega opomina niso hoteli upoštevati in zato lahko pričakujemo, da se bodo v prihodnjih dneh še bolj zaostrili odnosi med japonskimi rudarji in lastniki premogovnikov.

INDIJSKI DELAVCI BODO SODELOVALI V UPRAVAH PODJETIJ

Indijski minister za delo je pred nedavnim v parlamentu izjavil, da bodo indijski delavci kmalu sodelovali v upravah podjetij. Dejal je, da indijska vlada proučuje način delavskega soupravljanja, ki bi najbolj ustrezal sedanji stopnji razvoja Indije, delavcem in indijskemu gospodarstvu.

Na azijsko-afriški konferenci v Bandungu bodo verjetno razpravljali tudi o Formozi, kitajskem otoku, ki so ga nekateri ameriški krogi spremenili v nevarno vojno žarišče. — Na sliki vidimo Čang Kaj Šekove in ameriške vojne letalce na nekem formoškem letališču

NASILNI UKREPI V ALŽIRU

»IZJEMNO STANJE«

Francoski parlament je sprejel zakon o »izjemnem stanju« v Alžiru

Pretekli teden je francoski parlament razpravljal o osnutku zakona o »izjemnem stanju« v Alžiru, ki ga je v petek tudi sprejel. Za zakon je glasovalo 379 poslancev, proti pa 219.

Tako imenovano »alžirsko vprašanje« že dalj časa vnemirja francoski parlament. Pravzaprav pa to vprašanje ni tako zamotano, da ga ne bi mogli rešiti. Alžirci zahtevajo svobodo, neodvisnost, in če že vsega tega naenkrat ne bi mogli dobiti, bi se zadovoljili tudi z notranjo avtonomijo. Dosedanje francoske vlade se te zahteve zavračale. Le Mendès-France je obljubil, da bo nekoliko popustil, toda svojih obljub ni izpolnil, ker ga je skupščina prekmalu vrgla. Edgar Faure, sedanji predsednik, pa o popuščanju noče ničesar slišati. Njegova vlada meni, da bo z nasilnimi akcijami uničila vstaje svobodoljubnih prebivalcev Alžira in prisilila podložnike k pokorščini.

Že nekaj mesecev se v alžirskih gorah bori za svobodo nekaj tisoč Alžircev. Proti njim so poslali skoraj sto tisoč francoskih vojakov, toda uspeha ni bilo nobenega. Partizanom, ki odlično obvladajo gverilski način vojskovanja, niso mogli občutneje škodovati. Večmesečni boji so se končali s francoskim porazom, ki zelo jezi francoske državnike. Zato so tudi pretekli petek sprejeli zakon o »izjemnem stanju« v Alžiru.

Zanimivo pa je, da francoska vlada ni hotela govoriti o »obsednem stanju«. Izbrala je izraz »izjemno stanje«, ker se boji, da bi francoska javnost nasprotovala nasilju v Alžiru. Francozi namreč nezaupljivo gledajo na vladne akcije v Severni Afriki in opozarjajo vlado, da bo nasilje, s katerim se francoski kolonizatorji hočejo obdržati na oblasti v Alžiru, Tunisu in Maroku, spremenilo te dežele v drugo Indokino. »Izjemno stanje« pa ne bo prav nič milejše od »obsednega stanja«. Ker je ofenziva rednih čet propadla, bodo proti upornikom poslali specialne čete domačinov in orožnikov, ki jih bodo oborožili z najmodernejšim orožjem in helikopterji.

Prav malo je verjetno, da bodo najnovejši ukrepi francoske vlade strli odpor svobodoljubnih prebivalcev Alžira. Osvobodilni boj, ki je zajel ves Alžir in ves alžirski narod, ne bodo strli z nasiljem, pa naj bo to še tako krvavo. Francoski vladi ne bi nič škodovalo, če bi se spomnila, kako drago je moralo Francija plačati nasilje v Indokini.

OSVOBODILNI BOJI V MALAJI

Neuklonljiva džungla

Sedemletna vojna. — Osvobodilna vojska je nepremagljiva. — Čing Peng je živ, Čing Peng je Malaja. — Zakaj se Angleži tako trudijo, da bi obdržali Malajo?

Prve dni letošnjega leta je predstavnik britanskega letalstva na Malaji sporočil, da bodo angleške kolonialne sile v kratkem začele veliko ofenzivo proti malajskim partizanom. In res, tri dni kasneje so vojaki angleške vojske, podprti z vojnimi ladjami, najmodernejšimi letali, topovi in oklopnimi vozili, napadli džunglo.

Veliko močvirje, ki je komaj 60 kilometrov oddaljeno od mesta Kuala Lunpur, so napadali več dni in ga z bombami popolnoma prerešetali. Na vsak kvadratni meter močvirja je padla bomba ali granata. Medtem pa so angleški vojaki čakali v zasedi, da bi zajeli partizane, ki bodo bežali iz močvirja v džunglo. Toda, glej spaka, v močvirju ni bilo niti enega partizana. Velika ofenziva, ki so jo s takim pompom napovedali, je propadla. Angleži so se umaknili v utrjena mesta.

Tako je v Malaji že sedem let. Sedem let se nekaj tisoč partizanov, ki jih podpira malajsko ljudstvo, vojskuje za svobodo svoje domovine. In sedem let se 300.000 angleških kolonialnih vojakov ter policajev brezuspešno trudi, da bi uničili partizansko vojsko.

Malaja je zadnja važnejša angleška kolonija na Daljnem Vzhodu. V njej živi 6 milijonov prebivalcev (2 milijona Malajcev, 2 in pol milijona Kitajcev in poldrug milijon Indijcev). Zaradi kavčuka (Malaja je največji svetovni proizvajalec kavčuka) in zaradi njene strateške važnosti, se Velika Britanija nikakor noče odpovedatig tej koloniji. Na vse načine se izvija ,popušča in napada, da bi ostala v Malaji vsaj še nekaj let.

Malajsko osvobodilno gibanje se je razvilo iz protijaponskega boja malajskih rodoljubov med drugo svetovno vojno. Ob koncu vojne, ko je osvobodilna armada deželo osvobodila, so Britanci hvalili voditelje malajskih partizanov, komandanta osvobodilne vojske. Čing Penga, pa so celo odlikovali z najvišjim britanskim odlikovanjem. Toda kmalu se je pokazalo, da hočejo Malajci svobodo, Angleži pa bi se radi vrnili v Malajo. In Čing Peng je spet zbral svoje zveste, in osvobodilni boj je ponovno vzplamtel. Tako se je zgodilo, da so Angleži leta 1945 Čing Penga odlikovali, leta 1947 pa razpisali na njegovo glavo 60.000 malajskih dolarjev nagrade. Čing Peng pa je še danes živ in zdrav, in njegova vojska je v sedmih letih zadala Angležem toliko udarcev, da so gospodje kolonialni veljaki pošteno nervozni.

Sabotaže v mestih, na cestah in železnicah, napade na britanske patrulje, bi Angleži še nekako prenesli, toda partizani vsak mesec zarežejo 70.000 do 80.000 kavčukovih dreves in s tem povzročajo angleškim kapitalistom ogromno škodo. Angleži so že vse poizkusili: ubili so slehernega, ki se jim je zdel sumljiv, zažigali so polja, preselili skoraj milijon Kitajcev in Malajcev v taborišča — toda vsak mesec je določeno število dreves uničenih.

Včasih poizkusijo s propagando. Iz letal mečejo v džunglo letake, v katerih pozivajo partizane, naj se predajo. In potem čakajo, deset dni, štirinajst dni, čakajo pred džunglo, iz katere pa ni žive duše. Med tem pa borci osvobodilne armade uničujejo kavčukove nasade kje visoko na severu, kjer so Angleži mislili, da so popolnoma varni.

Pravijo, da je partizanov le 5000. Angleži pa imajo v Malaji 300.000 vojakov in policajev. In sedaj so priskočili Angležem na pomoč še avstralski in novozelandski vojaki. Angleški komandantje spet napovedujejo velike ofenzive.

Spet bodo v džunglo padale bombe, po nekaj dneh pa bo džungla zopet tiha, tajinstvena, neuklonljiva.

Pakistanski delavci, ki delajo tako, kot so delali njihovi predniki pred tisoč in več leti, ne potrebujejo vojnih blokov. Z veseljem pa bi sprejeli pomoč, ki bi dvignila Pakistan iz zaostalosti in omogočila pakistanskim delovnim ljudem boljše življenje

O OZADJU NEREDOV V JUŽNEM VIETNAMU

BOJ ZA VIETNAM

Iz Saigona prihajajo vesti o velikih neredih v Južnem Vietnamu. Verske sekte, ki imajo svoje armade, so se uprle predsedniku vlade in njegovi armadi. Tako imenovana »enotna fronta« verskih ločin očita proameriškemu in katoliškemu predsedniku vlade, da si hoče prilastiti preveč oblasti, in zahteva, naj ustanove skupno vlado »narodne enotnosti«. Predsednik vlade pa to zahtevo odklanja in se trudi, da bi centraliziral državni aparat in vojsko, in morda izvedel tudi nekakšno agrarno reformo, s katero bi poizkusil stabilizirati stanje v deželi. Fevdalne in verske skupine seveda nasprotujejo tem namenom predsednika vlade. Tako so nastali neredi, ki so terjali že več tisoč smrtnih žrtev.

Toda to je le ena stran medalje. Druga je še mnogo bolj zanimiva.

Francozi niso nič kaj zadovoljni s predsednikom vlade. Pravijo, da je on organiziral močno protifrancosko kampanjo, za katero se skrivajo tudi Američani. Ameriško veleposlaništvo v Saigonu pa podpira predsednika vlade in nastopa proti upornikom. Zanimivo je tudi, da so francoske čete mirno opazovale, kako se uporniki zbirajo okrog Saigona.

To je torej poglavitni vzrok neredov. Francozi, ki ljubosumno opazujejo, kako se v njihovi koloniji utrjuje ameriški vpliv, podpirajo verske sekte, ker upajo, da bodo z njihovo pomočjo izrinili Američane iz Vietnama.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Čufarjeva ulica 1 — Dom sindikatov. Telefoni: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046 Poštni predal 284 Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305, 1-221 List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din: posamezna številka 10 din.

Številke o avstrijskih sindikatih

Avstrijski sindikati so imeli ob koncu lanskega leta 1,347.639 članov. Od teh je bilo 994.462 (73,8%) moških in 353.177 (26,2%) žensk. Lani se je vključilo v avstrijske sindikalne organizacije 27.296 novih članov.

OKNO V SVET

Delavec in vera

Odlomek iz romana Potniki III. razreda

»Bratec!« je vprašal črnuha, in njegov hudomušni obraz se je raztegnil v pobožen in aboten nasmeh, »od katerega boga pa pravzaprav prihajaš?«

Črnuhu, ki je bil že dvignil roke in pokazal zobe, so se odprla usta tja do ušes.

»Od velikega, troedinega, vsemogočnega!« je vzkliknil po kratkem premoru in zakrilil z debelima rokama ko s kladivom po zraku.

»Od edinega!« je ponovil že bolj zbran in ošinil s pogledom Kruljavega. Kazno je bilo, da je ta pogled Kruljavega tudi zadel. Vsekakor je pobesil glavo in kakor črnuh sklenil roke. Preden pa se je ves zatopil v pobožnost, je še drugič odprl usta

»Bratec!« je spregovoril znova, le za oktavo niže, in tokrat je bil njegov obraz še bolj pobožen in ko s sončnim sijem obdan, »ali se bom tudi jaz tako zredil od vere v tega boga?«

To vprašanje je zadelo črnuha ko strela. Njegove oči, žareče najprej ko dve rdeči krogli iz mastnih blazinic, so se od groze umaknile v dupline in kar zamajal se je.

Globoko je vdihnil in brž pritisnil brevir na trebuh, štrleč daleč naprej. Potem se je sopihajoč obrnil in njegova sem in tja nihajoča glava je plaho iskala vrata

Usmiljenka, katere obraz je bil postal oster in srdit, je sledila bežečemu. Tudi debeluh je odstopical za njim. Pred odhodom je kruljavcu, ki je svoj napihnjeni obraz počasi spremenil, glasno in tleskaje pljunil pred noge.

»Tega sem dobro zadel!« se je zasmejal opljuvani ko so se vrata za bežečim zaprla — Drugi so se veselo pridružili njegovemu smehu in glasno zaploskali. Škot pa je zadovoljno zamrmral nekaj sam pri sebi

»Vsak talar si izposodim!« je dejal Kruljavic, ko se je bil spet povzpel na svoj stol. »Pa naj bo evangeljske ali katoliške vere, vsak je zakrknjen grešnik in komaj na vsakih sedem pride en običajen falot!«

»Ali te je kdo udaril po nosu?«, je vprašal Potuhnjenic strupeno in pomežiknil z desnim očesom.

»Po glavi, ne samo po nosu!«, je zavreščal Kruljavic in se strupeno potuhnil. »In pri tem je bil falot še manjši od mene.«

»Mar se mu nisi zdel dovolj pobožen?« Potuhnjenic je pomežiknil še z levim očesom.

»V dušo mi črni bratje niso videli. Toda ta falot je rekel, da sem hudoben sin!«

»Božji sin!« je zameketal Belgijec.

»Ne!« je odgovoril Kruljavic. »Trdil je, da sem dopustil, da je moj oče umrl od lakote. In to je rekel brat v trenutku, ko smo spustili krsto v zemljo in si brisali solzne oči.«

»Ali je imel falot pravico tako govoriti?« Kruljavic se je naslonil s pestmi na mizo »Stari me je napodil na cesto, ko mi je bilo dvanajst let, kakor je storil tudi s sedmimi drugimi sinovi. In moral sem sam skrbeti, da nisem umrl od lakote. Mar pa sem na svetu zato, da bi vzdrževal dimnikarskim baronom njihove invalide, zlasti, če jim je takala enoroka pokveka petdeset let polnila žepe?«

»Razen tega«, Kruljavic je globoko dihnil, »o starem in njegovi pohabljenosti sploh nisem ničesar vedel in prišel sem pravočasno samo k pogrebu, ker je bilo prav tedaj moje delo v Lincolnu končano.

In čemu mi je to sploh očital? Čemu je čvekal o ljudeh, da se osem sinov celih trideset let ni zmenilo za svojega starega očeta? Ker je mesto prisililo ceh, da je plačal za svojega pohabljenca krsto. Ker je moral tudi mrličnici plačati sedem šilingov. In ker jim je šlo to na živce, povrhu pa so morali poseči v žep, so gotovo stisnili svojemu biblijskemu hlapcu s temi svarili nekaj funtov pod njegov brevir.«

Kruljavic je napihnil obraz. »Kaj pa tem bratcem sploh mar naše življenje?« je kriknil. Kaj hočejo od nas? Od njihovih brevirjev in biblij ni bil še noben delavec sit, in svoje psalme naj prepevajo s tistimi, ki že na zemlji sede v raju!«

Potuhnjenic je zameketal. »S tistimi?« je dejal. »Tedaj bi od samega popivanja in pojedin sploh ne prišli do tega!«

»Hm«, je menil Belgijec in si zavihal brke, »posebno v Ameriki. Še nikoli in nikjer nisem videl toliko vampastih svetnikov kakor v Ameriki!«

Kruljavic se je nečesa spomnil. Zasmejal se je. »Najhuje je v Chicagu«, je dejal »Tam ti črnuhi poganjajo iz tal in se množe ko gobe po dežju. V Michigan Avenue jih je neke nedelje pognalo iz tlaka kar sedeminštirideset. Stali so na križiščih ulic v svojih črnih talarjih ko kavke, in navalili na vsakogar, kdor je moral mimo, ko na proč vrženo kost.

»Pred neko kapelico«, Potuhnjenic se je glasneje zasmejal, »sta si dva iznenada skočila v lase Prvi se je bil pač po nerodnosti ali pa ker njegovo ni bilo dovolj donosno, postavil na mesto prvega. Najprej sta se obmetavala z božjo besedo. Potem sta posegla v svoj besedni zaklad. Ko pa tudi s tem še nista bila zadovoljna, sta slekla vsak svoj talar in ga vrgla proč, potlej pa sta pljunila v roke in se spoprijela. Pretepala in mikastila sta se tako dolgo, da je moral poseči vmes policaj in ju ločiti. »Hudič! Izmeček pekla!« je kričal manjši, še ko so ga vsega okrvavljenega že odpeljali. »Mrha! Belcebub!« je vreščal večji, ki so ga morali naložiti na voz. »Prijatelji!« pa je že spet zatrobil tretji s spornega mesta in iztegnil dolge roke nad krohotajoče se množice, ‚božje kraljestvo je blizu!'

»Adut!« je vzkliknil Belgijec, ki je že dolgo nestrpno držal karte v rokah.

»Da, adut!« je zaklical Potuhnjenic, ki je brž uredil svoje karte in preseneti Belgijca.

Kruljavic, ki je imel med zobmi še dolg govor, je najprej raztegnil ustnice. Potem pa je tudi on vrgel karte.

Medtem ko so ti trije vneto kvartali, sta se jela Američan in dolgin pomenkovati.

»Vi, Angleži, ste evangelisti?« je vprašal Američan in potisnil kocke počasi od sebe.

Dolgin je samo prikimal. »Ne vsi«, je dejal po kratkem premoru, »to je pravzaprav posebna vera.«

»Ali ti še hodiš v cerkev?« Američan ga je ošinil z otročjim pogledom in se pomaknil bliže.

Angež je svoj obraz umaknil. »Vi, Američani, ste vražje radovedni«, je odgovoril.

»Da, res je«! je pritrdil Američan in se nasmehnil.

»Cerkev«, je nadaljeval Angež, »je v naši deželi enako pokvarjena in nič prida kakor v Ameriki. Kapital jo potrebuje, da drži pokonci neumnost, vlada pa z njeno pomočjo vzdržuje morale in javno mnenje. Kaj naj bi jaz iskal pri tem?«

»O!« je menil Američan hitro, »saj ni zmeraj lahko to spoznati. Jaz sem iz zelo pobožne družine. Moj ded je bil ugleden pridigar, moj oče in moja mati sta bila kvakerja*. Jaz«, in spet se je nasmehnil, »sem se otresel teh pobožnih ljudi in ljubega boga šele z enaindvajsetim letom.«

»Ali te s svetimi zadevami in pobožnjaškim prigovarjanjem niso nadlegovali?« je vprašal Angež porogljivo?«

»Ne!« je odgovoril Američan. »Do dvajsetega leta sem bil celo tako poln svetega duha, da sem hotel vse življenje pridigovati. Zato sem se z velikimi nadami napotil v semenišče v New York. Ko pa sem prvikrat stal ne pred alelujo in amenom, marveč za njima, mi je pridiganje skupaj s cerkvijo izpuhtelo iz glave.«

* Verska sekta v Ameriki

»Vera tudi?« je vprašal Angež še zmeraj porogljivo.

»Vero sem izgubil malo pozneje«, je odgovoril Američan resneje. »Stari ljudje v Atlanti so bili predobri kristjani, da bi mogel hkrati z njihovo cerkvijo prekleti tudi njihovo vero.«

»Kako pa zdaj?«

»O!« Američan je še bolj sklonil glavo naprej, »nekaj pristaniških delavcev v Hobokenu mi je v dveh letih temeljito pregnalo te neumnosti iz glave. ‚Fant', mi je rekel starejši, h kateremu sem se bil zatekel s svojimi verskimi popadki in po pobegu iz semenišča sem jih imel zelo mnogo ‚če hočeš ostati pri nas in postati pravi delavec, se moraš brbljanja k ljubemu bogu ali zanj odvaditi'. Prvič, delavec ‚ljubega boga' sploh ne pozna. Ali pa si morda že kdaj slišal, da se je kdo z imenom bog na jeziku zanimal za naše bedne mezde? Bog pozna samo bogate. Drugič, če bi bog res bil kje, kaj dokazuje, da je ljubi bog? V vsem življenju se mi ni pripetilo še nič takšnega, kar bi lahko pripisal njemu in njegovi ljubezni. In lahko vprašaš v pristanišču kogarkoli, pa ti bodo povedali, da ljubi bog še nikomur ni poslal koščka mesa ali vsaj en dolar. Nasprotno biti mora celo na moč slab, saj bi človek dejal, da nosi in daje vse samo tja, kjer so že celi kupi dobrot.

»Mar tega ne verjameš?« je vprašal, ko sem ga nejeverno pogledal. »Pojdi zjutraj v Wallstreet ali na Peto Avenijo in prisluhni, kaj ljudje govore. Veselite se, prijatelji, bodo povsod govorili mešetarji in prekupčevalci, pomaranče so z božjo pomočjo prispele sedem dni prej, kakor smo pričakovali. Lahko jih torej prodajamo po pet namesto po šest centov. Na borzah boš slišal isto Hvala bogu, si bodo šepetali nakupovalci in borzni špekulanti, delnice že spet skačejo, vsak dan so več vredne, neverjetno skačejo. Ho, stari je stisnil pesti, ko so nas šestinosemdeset v Chicagu razgnali, ker smo iznenada hoteli mazati kruh z maslom in ker smo poskusili stavkati, so se celo zahvalili ljubemu bogu, da so nas, pse in svojat, spet spravili k pameti in da smo morali za stare bedne mezde še naprej garati. Drži torej, da ljubi bog ni dober.«

Američan je govoril hitreje: »Drugi je zajel svoj odpor mnogo krajše. ‚Bog', je dejal,« je gola izmišljotina. Ko so bili na svetu še sami reveži, je nekdo izmed njih polagoma obogatel, in ko so bili njegovi zakladi že tolikšni, da jih ni več mogel pokriti s svojo zadnjico, je začel razmišljati, kako naj jih brani in skriva pred drugimi. To je bilo takrat težavno. Takrat namreč še ni bilo ne policije, ne vojaščine. Bilo tudi še ni ne šol, ne univerz, in reveži še niso mogli vedeti, da bo postalo lastnina, kar je bogataš nakradel. Ker pa je zelo visel na svojih zakladih, je razmišljal tako dolgo, kako bi se mogel večno naslajati ob pogledu nanje, da se mu je nazdnje le posvetilo v glavi — izmislil si je boga.

To seve še ni bil sedanji bog. Bila je lesena spaka, ki si jo je postavil pred svojo kolibo. Pozneje je bil bog kačja koža z velovsko glavo. Bilo pa je zmeraj nekaj, česar so se drugi bali, ker je bilo nekaj posebnega in strašnega. Sčasoma, in ker so postali reveži radovedni, je prišel ta prvi policaj v nebesa. Tam stoji še zdaj in pazi na bisage, polne denarja. In izgini bo šele, ko ne bo več na svetu bogastva.«

»Ho, ho!« se je zasmejal Angež na ves glas in si pogladil senca, »to so pa zabavne zgodbe. Vse kaže, da so ti temeljito prezračili možgane.«

Američan se je vzravnal. »Da«, je dejal s patetičnim glasom, »zdaj ni na svetu ničesar več, v kar bi veroval. Ne verujem ne v boga, ne v človeško dobroto. Edino, kar si še obetam, je, da se bodo ljudje v prihodnjih desetletjih vsaj toliko spametovali, da se ne bodo več medsebojno pobijali in zatirali, marveč da bodo živeli v slogi in prijateljstvu. Za to se še borim.«

Tudi Angež je vstal. Z obrazom je spet odseval posmeh. »Vi torej mislite, da je človek s svojim sijajem pri kraju?« je vprašal. »Da!« je odgovoril Američan. »Tega ne mislim samo, marveč tudi vem in čutim.«